

Onsdagen den 28 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 Februari.

§ 2.

Förekommö till behandling, men blefvo på begäran ånyo bordlagda Stats-Utskottets utlåtanden N:is 8, 9 och 11 samt Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtanden N:o 2 (i samlingen N:o 19).

§ 3.

Föredrogs och bifölls Banko-Utskottets utlåtande N:o 5, i anledning af Herr A. Hedins motion om tillägg till instruktionen för Riksdagens revisorer af Riksbanken.

§ 4.

Vid föredragning af Banko-Utskottets utlåtande N:o 6, i anledning af Herr E. Frisks motion om Riksbankens ingående såsom delegare i enskilda bankbolag utan sedelutgifningsrätt, blef Utskottets hemställan i

Punkten 1.

Bifallen.

Vid *punkten 2* anfördes af

Herr Forssbeck: Jag skulle hafva önskat att Banko-Utskottet något närmare, än som nu skett, tagit denna motion och det deri framställda förslag uti öfvervägande. Vi, som sitta här i denna Kammare, medgifva ju nästan alla, att denna de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt är oss en nagel i ögat. öfver hvilken man har mycket skäl att vara missnöjd, och det vore väl derföre mera öfverensstämmande med en sund banklagstiftning att borttaga densamma än att låta den fortfarande kvarstå. Det är visserligen sannt, hvad Utskottet i slutet af sitt betänkande säger, att denna fråga kan blifva föremål för ompröfning, vid granskningen af Bankoreglementet, men förmodligen kommer den äfven då att röna samma öde som nu, nemligen att blifva negligerad. Det är icke tvifvel underkastadt att såväl Riksbanken, genom borttagande af privatbankernas sedelutgifningsrätt, och beviljande i stället af kreditiv åt dessa banker,

skulle få en större sedelemission, som äfven hela banklagstiftningen derigenom blifva på ett bättre sätt ordnad. Jag kan icke nu begära någon ändring i Banko-Utskottets utlåtande härutinnan, men jag skulle, såsom sagdt, hafva önskat att frågan tagits under noggrannare pröfning och vunnit annat resultat. Imellertid hoppas jag att motionären icke måtte afskräckas af den utgång hans motion nu fått, utan nästkommande riksdag framlägga samma förslag i en mera utvecklad form; och att Banko-Utskottet då måtte vid detsamma fästa all den vikt som det onekligen förtjenar; ty efter två à tre års förlopp hafva våra privatbankers gamla oktrojer gått till ända och nya skola meddelas, hvarföre det vore godt om lagstiftningen i denna väg då vore så ordnad, att Riksbankens och privatbankernas inbördes ställning med ens blefve sådan som man önskar att den måtte vara.

Äfven i denna punkt bifölls Utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 5), i anledning af en af Herr J. Samuelsson väckt motion (N:o 64) om upphäfvande af 20 § i Kongl. Jagstadsagan den 21 Oktober 1864, samt en af Herr Lars Ersson väckt motion (N:o 87) om ändring af 7 § i samma Kongl. förordning.

§ 6.

Till afgörande företogs Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 6), i anledning af en af Herr C. F. Appeltofft väckt motion (N:o 32) om förändrad lydelse af 3 § 2 och 3 mom. i Kongl. Fiskeristadsagan af den 29 Juni 1852.

Ordet begärdes af

Friherre af Schmidt: Jag kunde visserligen på grund af min reservation helt enkelt yrka afslag å Utskottets förevarande hemställan, men jag anhåller dock att först få tillägga några ord.

Från Riksarkivet har jag bekommit ett utdrag af en gammal författning rörande Bohus län och fisket, som der idkas. Denna handling är ett Kongl. bref af den 12 Juli 1561 och således utfärdadt tidigare än Bohus län tillhörde Sveriges rike. Utdraget lyder sålunda: "Inlädningar kunde opholde sig og drive fiskeri overalt under land, hvor Silden slog til". Detta är det äldsta stadgande, som jag kunnat anträffa.

Vidare har jag här i min hand en samling af författningar beträffande fiskerinäringen i riket, utgifven af Hjalmar Widegren. I denna författningssamling finnes vid ifrågavarande 3 § en ganska upplysande anmärkning, hvilken jag ber att få till kännedom meddela: "Den grundsats, som i de gamla landskapslagarne tydligen finnes uttryckt, att den eger vatten och följaktligen fiskerätt, som strand eger, synes icke hafva blifvit tillämpad eller genomförd i fråga om vatten- och fiskerätten inom

rikets skärgårdar och vid rikets öppna hafskuster. Tvärtom gifva äldre stadganden vid handen, att fängsten af hafsfisk i rikets skärgårdar, såsom försiggående i "*Konungens Allmännings catten*" eller å de fiskegrund, som här under "*Cronone liggia*" tillkom kronan, som egde rätt att bestämma de villkor, hvarunder rikets innebyggare fingo af fisket derstädes draga fördel. Från detta i äldsta tider rådande förhållande härleder sig den inskränkning i eganderätten till fiskevattnet inomskärs, som genom ofvan anförda § 3 blifvit åvägabragt, och hvilken inskränkning, förut existerande på grund af häfd, Kongl. bref, riksdags-resolutioner, m. m., såsom allmän gällande lag först tydligen blifvit påbjuden i 1766 års fiskeristadga, i afsigt äfvenledes att derigenom lemna rikets innebyggare rätt att, oberoende af strandegarne, draga fördel af det dåvarande stora sillfisket i Bohus län. Med sådan *hafsfisk, som går till stranden i stora stim*, kan skäligen icke menas någon annan art än sill eller strömming, i följd hvaraf ofvan anförda § icke torde kunna tillämpas annat än i fråga om sill- eller strömmings-fiske.

Då af det upplästa tydligen synes, att en gällande ordning i afseende å fisket i skärgårdarne existerat, långt innan derom fanns något stadgadt i beskrifven lag, och då alla de, som utslutande egnat sig åt fiskerinäringen, genom den af Utskottet här föreslagna lagförändring skulle till sin rätt djupt ledas, vågar jag hemställa till Kammaren, att betänkandet ej måtte bifallas.

De olägenheter, som motionären angifvit, röra naturligtvis endast och allenast Bohus län. I gällande fiskeristadga finnes dock föreskrifter, hvilka tillåta Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i hvarje län att kalla till sammankomster länets innebyggare, för att med dem öfverenskomma om åtskilliga partiella förändringar i fråga om fiskets bedrifvande, och jag vädjar till den ärade motionären, huruvida det ej vore lämpligare att i sådant syfte vända sig till vederbörande länsstyrelse, för att få de af honom antydda olägenheter afhjelpna. Jag anser för min del, att ett dylikt förfarande skulle vara så mycket mera på sin plats, som härvid förekommer, att från den tid, då fiskeriet idkas på samma sätt som nu, beträffande det här föreliggande särskilda fallet inga klagomål försports från annat håll, hvarföre jag föreställer mig, att detsamma utslutande tillhör Bohus län och alltså ej bör föranleda till förändring af ett lagstadgande, som gäller för hela riket.

På denna grund och med stöd af hvad jag förut anført får jag hos Talmannen anhålla om proposition på afslag å Utskottets betänkande och bifall till min reservation.

Vidare yttrade

Herr Appeltofft: Herr Talman! Jag har med tillfredsställelse sett att Utskottet i hufvudsak med mig delat samma åsigt, nemligen att, såsom det heter i 2 § Fiskeristadgan: "*saltsjöfisket inomskärs bör för deras enskilda egendom anses, som strand och holmar deromkring ega*", samt att strandegaren således bör erhålla ersättning af dem, som begagna fisket vid hans strand.

Vi känna alla, att i forntiden, såväl jagt som fiske var gemensamt för alla. och orsaken härtill var den, att hafvet och skogarne voro rika på fisk och villebråd, utöfver befolkningens behof. Efter hand, som eganderättsförhållanden i andra afseenden började utvecklas och fisken samt villebrådet minskas, har man varit betänkt på skydd för eganderätten, äfven i detta afseende. Hvad jagten vidkommer har, genom tid efter annan utkomna förordningar, eganderätten dertill blifvit fullt betryggad icke blott till egarens af jagtmarken fördel, utan har detta haft till följd villebrådet ganska betydliga tillväxt, ty, ehuru jag ej underskattar vigten af vildtets fridlysning vissa tider, så vågar jag dock påstå, att det skydd för eganderätten, egaren af jagtmarken erhållit, och hvarigenom han ej blott kan afhålla obehöriga personer från sina jagtmarker, utan äfven ordna jagten så, att han möjliggör villebrådets förökande, hufvudsakligast härtill bidragit.

Hvad fisket vidkommer, hafva lagstadganden till skydd för eganderätten ej gått hand i hand med dem för jagten, och orsaken härtill torde man få söka i den omständighet, att fisken ej minskats i samma proportion som villebrådet, ty vi finna uti alla författningar, der undantag från eganderätten förekomma, att som skäl dertill åberopas det rika sillfisket. Så heter det i den af ordföranden i Utskottet citerade Kongsloven af den 12 Juli 1561: "inländer kunde deremod opholde sig och drive fiskeri overalt under land. *hvor silden slog til*". I 7 § af fiskeristadgan den 14 November 1766 heter det: "börande i synnerhet inga Svenska undersåtar stängas från nyttjandet af *yppade ymniga sillfisket* i Nordsjön, vid hvars stränder det vara må. — Samma lag vare ock för *sillfisket* i Östersjön *hvarest någon ymnighet deraf sig visa kan*". Uti nu gällande fiskeristadga, har man, lifligt erinrande sig det i början af detta århundrade rådande ymniga sillfisket i skärgården, och i full förhoppning att denna gyldene tid skulle återkomma, bibehållit detta stadgande. Då nu emellertid mer än sextioårig erfarenhet gäckt dessa förhoppningar, och då man med full visshet kan antaga, att detta aldrig mer kommer att inträffa, så har jag trots att tiden borde vara inne att borttaga en sådan undantagslag, enär de förhållanden under hvilka den blifvit bibehållen, ej mera existera. Strandegare utom skärgården hafva skydd af lagen för eganderätten till sitt strandfiske, äfvenså egare af sötvatten, hvarföre icke då medgifva egarne i skärgården samma rätt, helst han indirekt skattar till kronan för en rättighet som han ej oqvald eger, enär man vid taxering af strandhemman ofta tager i beräkning den afkastning af fisket, som egaren kan anses erhålla.

Min motion afser, utom skydd för eganderätten, ett annat förhållande, som har ännu större vikt för det allmänna, nemligen *fiskerininäringens förkofran*. Vetenskapliga forskningar hafva lärt oss, att med lika viss förhoppning om skörd, som vi odla säd på våra åkrar, kunna vi odla fisk i våra fiskvatten, och erfarenheten har visat de glädjande resultat vi häraf erhållit. I skärgården behöfva vi ingen fiskodling, ty hafvet har tillräckligt odlare som ej skola underlåta fullgöra sina åligganden, men likasom det vid våra fiskodlingsanstalter är ett nödvändigt vilkor att rommen och det späda ynglet skyddas, lika nödvändigt är ett sådant skydd

på

på våra stränder. Huru tillgodose vi nu detta, då vi tillåta en lös befolkning, som endast afser stundens vinst, utan att bekymra sig om framtiden, följa fiskstimmen, som gå in till stranden för att lägga sin rom, och med sin not hortsopa icke blott stimmen och det från förra året möjligen varande späda ynglet, utan äfven rommen, som af fiskstimmen möjligen kan vara lagd å hafsväxterna. Huru vill man under sådana förhållanden hoppas på ett bättre strandfiske, då man tvärtom må förundra sig öfver att något sådant ännu kan finnas? Bibehåll dessa andantagsstadganden, och den tid är ej aflägsen, då strandfiske icke skall lemna någon fisk hvarken för fiskaren eller strandegaren, värd att outvista, då deremot, om vi lemna strandegaren skydd för sitt fiske och derigenom väcker hans intresse för att vaka öfver att fisket så bedrifves, att det blir en möjlighet för fisken att fortplanta sig, vi med förundran skola se, huru fisken inom få år skall i betydlig grad föröka sig, ej blott till fördel för strandegaren, utan äfven för fiskaren, som fiskar utanför strandegarens fiskevatten. För att fullt uppnå ett sådant resultat, hade jag bort yrka absolut skydd för egauderätten till strandfisket, men med hänsyn till den stora befolkning som lefver af fisket, med den åsigt att genomgripande reformer som beröra fleras intresse böra smänningom och med varsamhet genomföras, samt ibågonkommande det gamla ordspråket "Rom byggdes icke på en dag", har jag iaskränkt mitt yrkande derhän, att den lösa fiskeriidkande befolkningen blott skulle till strandegaren erlägga en så liten afgift som en åttendedel af den der fångade fisken, hvilken jag ansett tillräcklig, dels för att bibringa de fiskande den åsigten, att strandfisket är en enskild egendom, en sak hvarom de nu ej ega ringaste begrepp, dels att väcka strandegarens intresse för tillsynen huru fisket å dess strand bedrifves. För att strandegaren må kunna utföra en sådan tillsyn är dock absolut nödvändigt att han underrättas om, när fisket företages. Denna bestämmelses införande i det ifrågavarande momentet har Utskottet ej velat tillstyrka, och som skäl derföre anført, att fiskstimmen under tiden kunde gå bort, och det rätta momentet för fiskets företagande således förfelas. Härpå får jag svara, dels att fisken i allmänhet 2 å 3 dagar qvarblifver under land dit den ingått för att leka, och att den, äfven om den under dagen går ut, dock återkommer under natten, dels att detta stadgande redan förut finnes i gällande fiskeristadga, ehuru jag önskat att det äfven i detta moment måtte intagas, så att det blefve klart för allmänheten. Utiförsta momentet af 3 § står nemligen uttryckligen "dock med vilkor att enskild strandegare så tidigt underrättas angående det tillämnade fisket att han kan deruti deltaga om han vill". I andra momentet står, att "i fall han vill i fisket deltaga, sjelf eger bestämma den ordning hvaruti hans not dragas må". Huru skall han uti fisket kunna deltaga om han ej vet när det försiggår? Om något aunnat stadgande än hvad första momentet innehåller hade här varit afsedt, hade det dock ganska säkert särskildt blifvit utsatt. Då jag således, ehuru tacksam för det tillmötesgående Utskottet visat, icke kan anse, att Utskottets förslag är för det af mig afsedda syftemål tillräckligt, så nödgas jag yrka afslag å Utskottets utlåtande och bifall till min motion, under den förhoppning att Utskottets

ledamöter, som i principen godkänt motionen, skola, efter de upplysningar jag nu lemnat, med mig förena sig.

Herr *Johannes Andersson* i Knarrevik förenade sig i detta anförande.

Herr *Jöns Rundbäck*: Ehuru det smärtar mig, att jag i en fråga, som så nära rör Bohuslän, måste vara af alldeles motsatt åsigt med den siste ärade talaren från samma ort, så manar mig dock ämnets vikt och beskaffenhet att icke iakttaga vältalighetens tystnad.

Slår man upp 1852 års fiskeristadga, så finner man der, af hvad i 1 kap. 3 § 1 mom. säges, att strömmingsfisket på åtskilliga ställen vid kusterna af Norrbottens, Westerbottens, Westernorrlands och Gefleborgs län är af ålder fritt, så att det kan af hvarje rikets innebyggare idkas äfven under annans strand; och af det derpå följande 2 mom. finner man vidare, att i vissa af rikets skärgårdar samma förhållande eger rum "för fångande af sådan hafsfisk, som går till stränderna i stora stinnar". Dessa sednare skärgårdar äro egentligen de å vestkusten, från Öresund till norska kusten, i hvilka mycket riktigt, såsom i fiskeristadgan säges, de fiskande af ålder, det vill säga allt ifrån urminnes tider, egt rättighet att oklandadt följa fisken efter dess dref och fiska vid annans strand; och tillkom denna rättighet ursprungligen icke endast inrikes fiskare utan äfven utländske. Men när hansestäderna och Holland under medeltiden började utrusta stora flottor för bedrifvande af fisket å dessa kuster, gaf detta anledning till stora stridigheter, så att till och med krig deraf uppstod, och följden blef att rättigheten inskränktes till endast inländske fiskare. Sedermera blef densamma, särskildt hvad Bohuslän beträffade, bekräftad genom en mängd stadganden, som utkommo under 15:de och 16:de århundradena, och vidare erkänd i 1766 års fiskeristadga äfvensom i 1771 års Kongl. förklaring deröfver, samt blef slutligen, såsom redan är nämnt, jemväl upptagen i vår ännu gällande fiskeristadga af år 1862. Ja, man gick icke blott så långt, att man medgaf fiskarne i Bohuslän och Halland rättighet att fiska vid annans strand å dessa kuster, utan i slutet af sjuttonhundratalet inbjöd Kongl. Maj:t genom en särskild förordning hvar och en, som ville, att der sätta sig ned och idka fiske; till och med brottslingar, som blifvit dömda till fängelse, erhöilo friheten om de ville deltaga i det då rika sillfisket, för hvars tillgodogörande tillräckligt folk fattades, och hvarigenom dessa skärgårdar blefvo i ordets rätta bemärkelse verkliga frihamnar. Detta vare sagdt i afseende på sjelfva den grundsats, som här vid lag alltid varit gällande.

Frågan är för öfrigt i och för sig af stor betydelse för Bohuslän. Jag tillåter mig i detta afseende hänvisa till landshöfdingeembetetets sista fem-årsberättelse, hvari säges att fisket näst jordbruket utgör förnämsta näringsfånget i denna provins och sysselsätter omkring en sjettedel af hela befolkningen, således inemot 40,000 menniskor. Det är dessa 40,000 menniskors födkrok, som man nu här vill försöka att skattlägga. Att fisket i Bohuslänska skärgården och af bohuslänska fiskeriidkare amorstädes äfven i annat afseende har betydelse och ingalunda är i aftagande, visar sig deraf att under år 1870 endast storsjöfisket, sill- och makrillfångsten samt ostron- och hummertäkten beräknades i värde uppgå till 833,000

R:dr, förutom små- och strandfisket som steg till ej ringa belopp, så att man tryggt kan våga påstå, att hela fiskerihandteringen inbringade år 1870 för Bohusläns innevånare minst 1,000,000 R:dr.

Väl har man sagt, att detta fria fiske skulle vara stridande mot eganderätten; men jag har redan förut visat, att strandegarne i Bohuslän och Halland aldrig haft eganderätt till en del af fisket vid sina stränder. Säger man nu att de böra tillerkännas sådan eganderätt, så frántager man i och med detsamma fiskarena deras urgamla rätt att fritt fiska sill, strömming etc. i skärgårdarne.

Beträffande den skada, som strandegarne skulle lida derigenom, att fiskarena draga sina vad i land, vill jag upplysa att denna i allmänhet är ingen eller så obetydlig, att någon ersättning för densamma aldrig borde sättas i fråga. Stränderna i Bohuslänska skärgården bestå hufvudsakligen af uppslammade sandbäddar eller skrofliga berghällar och stenbankar, utau all vegetation, och att fiskarena der stiga i land och draga upp sina vad kan icke gerna medföra någon skada för strandegarne. Visserligen sträcker sig vegetationen på åtskilliga ställen temligen nära stranden, men äfven der finnes alltid tillräckligt utrymme å den nakna delen af stranden i öfrigt, på hvilket fiskaren kan förrätta sina göromål. Dessutom finnes det ju i förut nämnda paragraf ett stadgande som säger, att strandegaren skall af de fiskande njuta ersättning efter mätismannaord för all skada, som genom notdräkten å hans egor uppkommer, och således kan ju strandegaren alltid hålla sig skadeslös, om hans egor af de fiskande tillfogats någon åverkan.

Man säger vidare att fisken skall på detta sätt fredas. Men det är, efter min åsigt, icke möjligt att genom lagbestämmelser freda fisken i ett stort haf; det enda man här i verkligheten skulle åstadkomma, vore att göra fiskets bedrifvande omöjligt.

Jag beder äfven få omtala, att det på några ställen af kusten redan inträffat hvad som, om detta förslag antoges, troligen skulle komma att inträffa öfverallt, nemligen att enskilde personer arrenderat strandeganderätten, möjligen i akt och mening att få beskatta alla andra, som vilja idka fiske derstädes. Skulle det då inträffa att storsillen en gång komme tillbaka till Bohuslän, så att der kunde tagas flera tusen tunnor sill i en enda hafsvik, hvilken skatt skulle icke de fiskande då få betala och hvilken enorm vinst skulle icke strandarrendatorerna deraf skörda! Jag kan således icke finna någon rimlighet i ett lagstadgande, hvars konsekvenser skulle blifva sådana, och hvilket dessutom otvifvelaktigt skulle leda till trassel, processer och dylikt elände, som nu till all lycka är bannlyst från Bohuslän.

För att visa till hvilka förvecklingar allt för närgångna och skyddande lagar i fråga om fiskerirättigheter kunna leda, anhåller jag få upplysa, att efter det, för några år sedan, goda och allvarliga bemödanden i Bohuslän gjordes för upphjelpandet af storsjöfisket och dessa kröntes med framgång genom rätt goda resultat af bankfisket utmed norska kusten, särdeles utanför Aalesund; så väckte detta de norske fiskarens afundsjuka och de utverkade ett förbud för alla utländske män, hvartill jemväl svenskarne hänräknades, att dessa icke finge fiska invid och på ett visst afstånd från Norges kust. Följden häraf blef att det s. k. bankfisket icke af de våra

kunde bedrifvas lika gynnsamt som förut; men som nu en del norska fiskare fortfarande fritt fick utöfva fiske i svenska skärgården mot Norge, så uppkommo krängel och klagomål, som föranledde myndigheterna å svenska sidan att tillse och jemväl skydda de svenske fiskarens rätt. Dessa stridigheter mellan brödrafolken hoppas jag dock skall hafva det goda med sig, att det skall leda till ömsesidig rättelse och sänja, emedan, efter hvad jag förnunnit, genom initiativ från Smaalenenes amts bönderförening, uti Norska stortinget i år blifvit väckt förslag derom, att en gemensamhetslag rörande fiskerirätten mellan de båda rikena måtte komma till stånd. Om en dylik lag kunde erhållas vore det helt väl, ty hvarföre skall, bibliskt taladt, oenighet råda mellan deras och våra herdar eller fiskare. Vi äro ju bröder.

Då jag på dessa skäl, till hvilka många andra kunde läggas, anser att den föreslagna lagbestämmelsen är oriktig och skulle leda till allt annat än ett godt resultat, äfvensom att den är af beskaflenhet att kunna medföra betydliga förvecklingar, så hoppas jag att denna Kammare måtte afslå så väl motionen som betänkandet.

Medan jag har ordet, ber jag att ännu få yttra något om vädan deraf, att genom allt för minutiösa lagbestämmelser, särskildt hvad fiskerihandteringen vidkommer, söka skydda en näring. Hade man genom påbud och förordningar kunnat bibehålla det rika sillfiske, som i slutet af förra och i början af detta århundradet existerade uti Bohuslän, så hade väl sillen, i fall den tillväxt i samma proportion som förslag och författningar, kommit att alltför mycket öfverflöda; men trots alla påbud och all bevakning gick sillen sin väg och har icke på öfver 60 år behagat komma tillbaka. Detta var hallstarligt gjordt af sillen, helst man ännu sedan den försvunnit vidtog den grannliga åtgärd, att man påbjöd, det sillevad ej fick hafva mera än en viss längd, djuplek och finmaskighet. Denna åtgärd vidtog man för att sillen skulle få tid att växa till, och följden häraf blef att fiskarena på flera ställen under den i allmänhet djupa Bohusländska kusten ej kunde och ej kunna fiska sill. Nåddes emellertid ändamålet med sillens tillväxt? Ingalunda; ty i 60 år har sillen fått växa och har icke blifvit större för det, och detta emedan den sill som nu fiskas är en helt annan art än den som fiskades under förutnämnda tid. Härtill kommer ock, att såväl flera zoologer som erfarne fiskeriidkare påstå, att sillen ej behöfver mera än 3, högst 6 år för att blifva mogen och fullvuxen. Under sådana förhållanden är det ju påtagligt, att de välmående bestämmelserna rörande fiskevadens storlek äro ändamålslösa. Skulle för öfrigt någon närmare vilja lära känna de misslag, som vetenskapsmän och andra förr begått, då de velat förklara sillens natur och reglera dess tillvaro, så hänvisar jag dem till ett för ett par år sedan af en norsk vetenskapsman, Kandidaten Boeck, utgifvet arbete, der, icke minst om Bohuslänska sillfisket, finnes mycket att lära.

Herr Törnfeldt: Inom Östergötlands skärgård, der jag har mitt hemvist, bedrifves fisket på sådant sätt, att hvar och en har rätt att fiska utanför sjelfva hafsbandet hvar helst honom lyster, men deremot får icke någon stiga i land på annan tillhörig strand och der draga sin not. Sådant tillåtes icke och detta med skäl, ty det skulle försäkra mycken

oreda och stora svårigheter. Om en jordegare hade sina egor vid vikar och bugter af hafvet, så nog vore det bra närgånget, om fiskare skulle stiga i land på dessa hans egor och der börja draga not. Skulle sådant för fiskare vara tillåtet, så egde dessa nära nog mera rätt till stranden än jordegaren sjelf. Jag kan för öfrigt icke inse, hvarför motionären har föreslagit, att fiskande, när stemmet går till stränderna, böra, innan fisket företages, derom förut underrätta strandegaren. Genom ett sådant stadgande kunde ju lätt hända, att innan jordegaren hunnit blifva underrättad om stemmets tillvaro, detsamma tagit en annan riktning och begifvit sig till annat håll, hvaraf följden kunde blifva, att hvarken de fiskande eller strandegaren af samma stimm erhöles någon fördel.

Då jag emellertid anser, att något skydd bör finnas för strandegare och att han må sättas i tillfälle att draga åtminstone någon nytta af sin strand, yrkar jag bifall till hvad Utskottet i ämnet föreslagit.

Herr Lytckens: Jag vil endast med några ord upplysa att, i fall en sådan lag, som den Herr Appelloft och Utskottet nu föreslagit, skulle blifva gällande, så vore det ett ingrepp i fiskandes af lag och häfd tillerkända, urgamla rättigheter, och derjemte skulle man genom det föreslagna stadgandet rent af gifva en present åt oss jordegare, hvilka köpt eller bekommit vår jord utan rättighet att beskatta de fiskande. Derjemte vill jag fästa uppmärksamheten på den omständighet, att det oupphörliga trassel, kif och bråk, som till följd af en sådan föreskrift som den föreslagna otvifvelaktigt skulle uppstå emellan dels jordegarna sjelfve och dels jordegarna å ena och fiskarna å andra sidan, skulle för strandegarna förutom det stora obehaget medföra långt större kostnader än värdet af den 30-del eller 20-del af fiskefångsten, som skulle dem tillerkännas. Jag instämmer med Herr Jöns Rundbäck och yrkar afslag å Utskottets betänkande.

Herr Appelloft: De föregående talarne hafva ifrat för de fiskandes rättighet att fiska vid stränderna, och de påstodo, att en dylik rättighet varit de fiskande sedan urminnes tider förbehållen. Ja, om man härmed förstår strandegares rättighet att fiska vid hvarandras stränder, då medgifver jag, att desse talare hafva rätt; men om man dermed afser den lösa befolkningens rätt till fiske, så är talarnes uppfattning oriktig. Jag ber att i det afseendet få för herrarne ännu en gång uppläsa stadgandet i 7 § af 1766 års fiskeristadga, der det heter: "Uti de skärgårdar, som fiskare oklandrat och efter gammal vana ömsom fiskat vid *hvarandras land* och följt saltsjöfiskens efter dess dref. förblifver det ock efter förra vanligheten."

Häraf synes tydligen, att inga andra än de, som sjelfva ega någon del af stranden, få fiska i andras fiskevatten, och den lösa befolkningen endast eger rätt dertill, om något ymnigt sillfiske skulle yppas. Detta finnes visserligen icke i sednare fiskeristadga så tydligt uttryckt, men man får icke antaga, att vår lagstiftning i denna del gått tillbaka, då vi se, att fiskeristadgan öfverallt söker att häfda eganderätten. Således måste man äfven här förutsätta, att de, som ega rätt att följa stemmen till land och der fiska, icke äro andre än de som sjelfve ega strandfiske.

Här har jemväl yttrats, att, om den nu föreslagna lagen skulle blifva gällande, det lätt kunde hända, att en person arrenderade hela kuststräckan och, om sillen gick till, derpå gjorde en oskäligen vinst. Ja! sådant kan inträffa, men jag anser för min del, att deri icke skulle ligga någon särdeles stor olägenhet, utan snarare tvärtom, enär ett dylikt förhållande skulle verka fördelaktigt för fiskarne sjelfve.

Hvad sedermera vidkommer en del talare, som utgingo från den hypotesen, att i händelse den af mig föreslagna lagförändringen genomfördes, densamma skulle medföra mångfaldigt trassel och kif emellan strandegare och fiskare, så får jag anmärka, att om lagstiftaren skulle taga hänsyn till sådana förhållanden, så kunde aldrig några lagar, som skydda eganderätten, utfärdas. Att så emellertid ej förhåller sig, får jag såsom exempel åberopa, att vår nya strafflag bestämt ganska hårda straffbestämmelser för den, som i annans skog samlar ljung eller några grenar till bränsle, utan att fästa sig dervid, huruvida detta är behagligt för den lösa befolkningen eller ej. Dessutom tager jag mig friheten fästa uppmärksamhet på, att om det föreslagna stadgandet, hvad strandfisket angår, skulle komma till stånd, så blifva fiskarne i skärgården icke så vanlottade, som den med förhållandet obekante kunde föreställa sig. Utom rättigheten att fiska hvar som helst i hafvet och på en mängd der befintliga bankar och grund, så ega de fiskande, hvad särskildt Bohuslänska skärgården angår, rättighet att fiska vid icke mindre än 140 holmar och skär, som äro kronan tillhöriga och der fiskarne fått nämnda rättighet sig upplåten på grund af år 1850 och 1857 aflämnade Kongl. bref. Filantropi är en god sak i och för sig sjelf, men man har aldrig sett, att då den drifves för långt, den burit några välgörande frukter. Jag vidblifver mitt förut i ämnet afgifna yrkande.

Herr Åstrand: De skäl, som af föregående talare blifvit anförda för afslag å motionen och Utskottets betänkande, äro i allmänhet så genomgående och uttömmande, att jag anser mig behöfva yttra endast några få ord. Den siste ärade talaren, eller motionären i ämnet, slutade sitt sednaste anförande med att säga, att filantropi är en god sak, blott den ej drifves för långt. Jag anser dock, att man ej bör tala om filantropiska satser i det ämne, hvarom här nu är fråga, eller förväxla dessa satser med de åsigter, som af motionärens motståndare uttalats. Under sednare tider hafva våra sträfvanen gått ut på att alltmera konsolidera eganderätten och frigöra den från de servituter, som nu kunna tynga på densamma, men man måste, vid de förändringar, som i dylikt afseende vidtagas, noggrannt se till, att man ej skjuter öfver målet. Här är icke så mycket fråga om att betrygga strandegares rätt, som att fastner tillse, att den fattiga befolkningen i Bohusläns skärgård, som uteslutande lefver af fiske, icke genom en alltför hög beskattning på denna sin näringsgren blir urståndsatt att lifnära sig eller tvingas till utvandring. Jag kan för min del icke se annat, än att samma befolkning skulle bringas till antingen elände eller emigration, i händelse man skulle stadga, att densamma skulle i fiskeskatt erlägga vare sig en åttiondedel eller en fjerdedel af fångsten såsom motionären föreslagit, eller en tretiondedel eller en tjugondedel såsom Utskottet hemställt. Beskattningen blir i alla dessa fall oerhördt

stor, helst om man tager hänsyn till de friheter fiskande hittills åtnjutit. Motionären anförde såsom skäl för sin framställning, att hemmanen i skärgården äro taxerade med afseende på de fördelar de draga af fisket, men denna taxering har skett efter beräkning af hemmanens nuvarande förmåner och icke med afseende derpå, att strandegare skulle ega rätt att beskatta vid deras stränder af andra idkad fiske. I händelse af bifall till motionärens eller Utskottets förslag skulle således en ny taxering af alla i skärgården befintliga hemman och hemmansdelar blifva af nöden.

Jag instämmer med Herr Jöns Rundbäck och Friherre af Schmidt samt yrkar afslag å såväl motionen som Utskottets betänkande.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner på de derunder framställda yrkanden, nemligen dels på bifall till Utskottets förslag, dels på afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen, dels ock slutligen på afslag å så väl Utskottets som motionärens förslag. Den sistnämnda propositionen fann Herr Talmannen besvarad med öfvervägande ja; och hade Kammaren alltså afslagit de ifrågasatta ändringsförslagen.

§ 7.

Föredrogs Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 7). i anledning af Herr J. Anderssons motion N:o 154, om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t angående vidtagande af de ytterligare åtgärder, som må vara erforderliga för framläggande af fullständigt förslag till vattenrättens ändamålsenliga ordnande.

Herr Jan Andersson: Jag är icke rätt nöjd med det slut, hvar till Utskottet kommit i denna fråga. Jag tror att ämnet är af så stor vikt, att det åtminstone förtjenar det afseende, att en skrifvelse, sådan jag tagit mig friheten föreslå, till Kongl. Maj:t aflätes. Frågan är derjemte af en sådan natur, att den icke bör vidare undanskjutas. Redan år 1863 afläto Rikets Ständer en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran om utarbetande af förslag till vattenrättens ordnande. Kongl. Maj:t tillsatte då en komité, som skulle taga frågans lösning om hand, men denna komités betänkande ledde ej till något resultat, utan en ny komité bildades för omarbetande af den förra komiténs förslag. När slutligen sistnämnda komité afslutade sina arbeten, så befanns till följd af de anmärkningar, som i llögsta domstolen emot det af denna komité afgifna förslag framställdes, detsamma ej heller kunna antagas. Emellertid hade dessa komitéer kostat, den förstnämnda 15,402 R:dr 65 öre och den sistnämnda 6,562 R:dr 6 öre, således tillsammans 21,964 R:dr 71 öre; men oaktadt dessa dryga kostnader står saken nu på samma punkt som för 9 år sedan. Hvad tron I väl, mine herrar! att det enfaldiga folket på landet skall tänka, då det ser, att denna för dem så viktiga fråga icke under en så lång följd af år kunnat lösas? För dem är detta dröjsmål obegripligt.

För att i någon mån visa, hvilka beklagliga följder kunna uppstå i anledning af det obestämda skick, hvari våra vattenrättsförhållanden för

närvarande befinna sig. vill jag anföra ett exempel från min hembygd Dalarne, huru der tillgår vid timmerflottning. Såsom bekant är, stiger Dalelven vid vårtiden ofta från 9 till 18 fot öfver sin vanliga vattenhöjd. Den löper genom en del sjöar med låga stränder, och när vattnet i dessa sjöar till följd af floden stiger, så öfversvämmas de kringliggande stränderna; men ej nog med att på detta sätt tusentals tuunland bördig jord sättes under vatten och växtligheten derigenom förderivas, floden medför äfven flere tusen tolfte timmer, hvilka på densamma flottas ned från de uppe i landet belägna stora skogarna, och detta timmer kastas af den häftiga strömmen huller om buller upp på stränderna in på rågfält och ängsvallar, hvilka derigenom ytterligare skadas. När slutligen vattnet sjunker och fråga blir om att bortskaffa det ilandflutna timret, så kommer icke en, utan 8 à 10 personer för hvar stock, och desse trampa ned och förstöra den lilla växtlighet, som möjligen kan finnas kvar hos den öfversvämmade jorden. Detta sker ganska ofta, och man har icke någon utsigt att kunna afhjelpa det onda. Det heter visserligen, att man har rättighet att stämma och söka ersättning af den, som vållat skadan. Då uppstår först frågan, hvilken skall man stämna, den som åtagit sig flottningen eller egaren till det flottade timret? Jo! egaren, svaras. Denne kan likväl vara boende i Göteborg, i Stockholm, i Norrland eller på annat långt aflägsset ställe. När man då slutligen fått reda på honom och honom delgifvits stämningen, så svarar han icke vid första tinget, utan pliktar heldre för uteblifvande. Vid ett annat ting upplyses, att det är sågverksinspektoren och icke egaren, som skall bära ansvaret för den timade skadan. Inspektoren bor äfven vanligtvis temligen aflägsset och kan äfven begagna sig af samma utväg som egaren, nemligen att, sedan han med mycket besvär blifvit ständ, uteblifva från första tinget. Slutligen efter verkställd undersökning befinnes det, att den stackare, som åtagit sig timmerflottningen, jemväl skall bära ansvaret för den skada, som derunder möjligen kan uppkomma, men då man skall skaffa reda på denne person, så har han under tiden flyttat till annan obekant ort. Då har man oaktdadt all använd möda icke allenast icke fått någon godtgörelse för den skada jorden lidit, utan man har derjemte gjort en ytterligare förlust i kostnaden för skadans afsyande, stämningsspe-ningar, protokollslösen m. m.

Jag vill framdraga ännu ett exempel jemväl från Dalarne. Der finnas utmed elfven en mängd gamla bergsmanshyttor, hvarest under många år icke något bergsbruksarbete bedrifvits, men vid hvilka hyttor dock, enligt dem af ålder medgifven rätt, finnas anlagda en del dammar och vattenverk, som vålla, att den ofvanför dammarne liggande marken ständigt är öfversvämnad och till odling oanvändbar. Detta är i och för sig ett ganska olyckligt förhållande, men ändå värre blir det, om, såsom stundom inträffar, och hvilket jag sjelf varit i tillfälle att iakttaga, de kringboende jordegarna, när de se att verken vid hyttorna ej på lång tid varit i gång och att dammar och vattenverk förfallit, antaga, att arbetet vid hyttan blifvit nedlagdt och af denna anledning börja odla den mark, som gränsar till de gamla förfallna dammarne. Sedan dessa jordegare derpå med stor möda fått den förut vattendränkta marken uppodlad, så kommer en vacker dag egaren till hyttan, och oaktdadt jordegarens böner låter han, under

åberopande af sin rätt, ånyo uppbygga fördämningarne och gör ändå bredare damfästen än förut, hvaraf följden blir att marken på ändå vidsträcktare omkrets än förut öfversvämnas, och att jordegaren ser all sin på odlingsföretaget nedlagda möda och kostnad förspild.

Af hvad jag nu exempelvis anført torde inses, att frågan om vattenrättens ordnande är af den aldri största vikt. Jag upprepar ännu en gång, hvad skall folket i sin enfald tro, när det ser, att frågan är från år undanskjutes? Jo! det skall till slut antaga, att såväl regering som representation, till följd af de mäktiga intressen som alltmåra göra sig gällande, äro vanmektiga att lösa frågan, samt att man i känslan af denna vanmakt blott har för afsigt att genom att tillsätta komité efter komité söka lugna de högljudda anspråken på en förändring. Derigenom blir dock ingalunda förtroendet till regeringen och representation förstärkt: och då jag nu anser att frågan icke bör ytterligare uppskjutas, samt det är angeläget, att regeringen får veta, huru frågan för närvarande står, så yrkar jag, på grund af hvad jag nu yttrat, att Kammarerna måtte besluta en underdånig skrifvelse sådan jag i min motion föreslagit, samt att Betänkandet, för att i sådan syftning omarbetas, måtte vardas till Utskottet återremitteradt.

Herr Östman: För min del tror jag, att behöfvet af en lagstiftning angående vattenrätten intager ett bland de första rummen af de frågor som nu stå på dagordningen; ty det är en känd sak, att millioner sågblock och bjelkar, synnerligast i de norra länen, flottas utför elfvarne och dels blifva liggande kvar på de gräsbeväxta stränderna och dels lemna efter sig bark och annat affall som betäcker marken till ej så ringa del, hvartill kommer, att flottningsmanskapet nedtrampar de eljest växtgifvande stränderna till stor skada för jordegaren. Så länge det icke finnes en lag som bestämmer rättsförhållandena emellan jordegaren och den som drifver flottning i elfvarne, skall man lefva i ett rättslöshets-tillstånd, och skadan drabbar alltid jordegaren, hufvudsakligen af den orsak att någon lag som uteslutande behandlar detta ämne icke ännu kommit till stånd; och är det af sådan anledning jag förenar mig med motionären derom, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte afgå med begäran, att lagstiftningen i vattenrättsfrågan måtte påskyndas.

Huruvida Kammarerna för vinnande af detta mål vill återremittera frågan till Utskottet eller nu i densamma fatta ett definitivt beslut, är mig dock temligen likgiltigt.

Herr Peter Olsson från Helsingborg: I likhet med de föregående talarne, som yttrat sig i denna fråga, tror jag, att det ämne, som motionären här bragt å bane, är af en så viktig beskaffenhet, att det hade förtjänat något mera och större uppmärksamhet, än hvad Utskottet låtit komma detsamma till del. Jag tror, att en vattenrättslag i så väsendtlig mån har inflytande på utvecklingen af vårt jordbruk och derigenom också på hela landets framåtskridande, att man aldrig kan vara nog angelägen om, att en sådan lag måtte komma till stånd. Oaktadt inom den provins, som jag tillhör, icke så stora skäl till missnöje med der rådande vattenrättsförhållanden förefinnas som inom en del andra provinser, så anser jag

mig böra tillkännagifva, att man på det enträgnaste anmodat mig att göra åtminstone något för åstadkommande af en förändring till det bättre i detta afseende, och jag skulle därför önskat, att motionärens framställning i så måtto vunnit afseende, att Utskottet föreslagit aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t så som motionären föreslagit. Då nu detta icke skett, så vill jag för min del icke yrka på aflåtande af en dylik skrifvelse, men denna min underlåtenhet härleder sig icke deraf, att jag anser denna angelägenhet ej vara förtjent af en så stor uppmärksamhet, utan deraf att jag hoppas, att regeringen, i hvars hand jag förmodar att frågan för närvarande hvilar, ändå skall taga sådana mått och steg, som leda till hennes lösning. Jag ber derjemte att få fästa uppmärksamhet på, att om också svårigheterna att lösa frågan äro stora till följd af olika förhållanden i olika trakter af vårt land, så torde åtminstone något kunna göras, som leder saken i en bättre ställning än den, som densamma för närvarande innehar.

Grefve Sparre: Det måtte vara särskilda förhållanden, som föranlett, att icke någon af Statsrådets ledamöter denna dag är i Kammarén tillstädes. Då några upplysningar från regeringens sida således icke lemnats rörande orsakerna till dröjsmålet med lösningen af den fråga, vi nu behandla, så anser jag det vara min pligt att, då dessa orsaker händelsevis äro mig bekanta, derom meddela några ord.

Det förhåller sig verkligen så, som den siste ärade talaren yttrade, att denna fråga är så ofantligt svår och dess lösning erbjuder sådana hinder, att den ena komitén efter den andra, med flit, arbete och omtänka, samt oakadt dessa komitéer varit sammansatta af medlemmar från olika samhällsklasser, förgäfvos sträfvat att bringa frågan till ett lyckligt slut. Sedan nemligen komitén blifvit ense om en mening i ämnet, så har man deröfver infordrat embetsverkens utlåtande, och dessa hafva yttrat sig emot samma mening, och slutligen, sedan man efter många ventilationer ändtligen kommit på det klara med sjelfva principen, så har det afgifna förslaget i formelt afseende befunnits vara af beskaffenhet att ej kunna antagas, hvaraf följden blifvit, att arbetet måste börjas på nytt. Otvifvelaktigt kommer en omredigering af de afgifna förslagen att blifva föremål för den nybildade lagbyråns verksamhet, men, som herrarne veta, är denna byrå för närvarande sysselsatt med en annan stor fråga, nemligen med förslaget om en förändrad domstolsorganisation, hvilken fråga, i likhet med den nu förevarande, jemväl ådragit sig representationens uppmärksamhet, och vi kunna väl icke annat än gilla, att regeringen anmodat lagbyrån att i första rummet taga befattning med sistnämnda fråga.

Jag är för min del alldeles öfvertygad om att, med den uppmärksamhet man i allmänhet egnat åt den nu förevarande frågan om vattenrättens ordnande, och särskildt med anledning af den diskussion, som här i dag i ämnet hållits, regeringen skall af sig sjelf göra än ytterligare ansträngningar för att så fort som möjligt bringa frågan derhän, att ett förslag till dess lösning kan för Riksdagen framläggas. Jag instämmer således med den siste ärade talaren och hemställer, huruvida en skrifvelse, sådan som här föreslagits, kan vara nyttig och af behovet påkallad, då de yttranden, som inom representationen blifvit fälda och nog komma

fram till regeringens öron, tillräckligt gifva tillkänna, att man med otålighet afbida frågans lösning. Frågan är dessutom, såsom jag redan påpekat, så svårlöst, att jag betvivlar att aflåtandet af en skrifvelse skulle ens i någon mån påskynda framläggande af ett förslag i ämnet. Föröfrigt tror jag det vara bättre om vi dröja något och derigenom få en god lag, än om vi i förtid bringa fram ett lagförslag, som ej är tillfredsställande.

Med anledning af hvad den ärade talaren från Kopparbergs län yttrade ber jag att få säga, att för de fall han omtalade, och särskildt hvad beträffar skada genom timmerflottning, man icke saknar utvägar att åstadkomma rättelse i de anmärkta förhållandena, emedan orsaken till dessa ligger i att myndigheterna försumma att göra sin skyldighet, och ej uti en bristfällig lag. Håll tummen på ögat på dessa myndigheter och jag tror att dessa, med den lag som finnes, skola kunna afhjelpa de olägenheter som, enligt hvad nämnde talare anmärkt, förekomma.

Jag har med hvad jag nu yttrat endast velat antyda, att det förefaller mig särdeles olämpligt, om Riksdagen gifve regeringen en så beskaffad påminnelse som motionären här föreslagit uti denna fråga, hvars vikt, stora betydelse och svårlösta beskaffenhet vi alla måste erkänna. Jag slutar således med att afstyrka den föreslagna skrifvelsen och yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Jan Andersson: Den siste talaren, hvilken anmärkte, att nu gällande lagstadganden i afseende å vattenrätten kunde i de flesta fall bereda strandegarne önskvärdt skydd för deras mark, tillade att det vore mera klokt att se tiden an och afvakta utfärdandet af en verkligt god lag, som ännu bättre vore egnad att skydda strandegaren, än att söka påskynda utgifvandet af en ny lag, som, just till följd deraf att den vore ett hastverk, kanske skulle blifva ännu sämre, än den nu gällande är. Men efter så långa förberedelser torde, efter mitt förmenande, den nya lagen icke behöfva vara något hastverk, utan tvärtom; och jag hemställer till den ärade talaren och äfven till öfriga ledamöter i Kammaren, om det kan vara välbeträkt att dröja med en ny lag ända till dess att skogstillgången och dermed äfven timmerflottningen upphört, så att lagen utkommer först sedan de värsta olägenheterna upphört, och folket, åtminstone i min provins, fått lida alla de högst kännbara förluster, som nuvarande lag ej förmår förebygga. Nyttan af den nya lagen torde ej blifva särdeles stor, om den icke kan utfärdas snart nog. Jag önskar därför att man med allt möjligt allvar måtte taga itu med denna angelägna sak och, då jag icke ser någon af Statsrådets Herrar ledamöter närvarande härstädes, fortfar jag äfven af denna anledning att påyrka en underdänig skrifvelses aflåtande, på det att regeringen måtte få kännedom om Riksdagens önskuingar.

Herr J. E. Johansson: I likhet med den föregående talaren anser jag förevarande fråga vara af den vikt, att densammas snara lösning är af yttersta behof och därför ingalunda må uppskjutas. Jag har i likhet med Utskottet tagit kännedom om hvad i detta angelägna ämne hittills åtgjorts och, i motsats mot Utskottet, har jag funnit att dessa åtgärder icke äro egnade att ingifva synnerlig förhoppning om frågans snara lös-

ning, särdeles som, efter hvad för mig uppgifvits, Högsta domstolen, som pröfvat de för frågans behandling sist tillsatta komiterades betänkande, afstyrkt detsammnas framläggande för Riksdagen. Och vid sådant förhållande lär man icke kunna förvänta att Kongl. Maj:t, derest icke Riksdagen nu uttalar sina varma önskningar om vattenrättens skyndsamma ordnande, skall under den närmaste framtiden göra något för denna sak. Det hade varit önskligt om komiterades betänkande, i denna lika som i andra af komitéer behandlade frågor, blifvit utdeladt till Riksdagens ledamöter, på det att man sålunda hade fått tillfälle att sätta sig in i frågan, och i de angelägnaste fall, genom enskilda motioner, grundade på komiterades förslag, få förändringar framlagda och beslutade, om hela vattenrättsfrågan icke på en gång snart kan lösas. Jag anser det vara den enda och rätta utvägen att, på sätt motionären föreslagit, nu aflåta en underdänig skrifvelse i ämnet, på det att icke hela frågan måtte råka i glömska hos vederbörande, och jag förenar mig i det förut framställda yrkandet om att betänkandet måtte i sådant syfte till Utskottet återremitteras.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Då det här blifvit yttradt att det vore desto angelägnare att till Kongl. Maj:t aflåta underdänig skrifvelse i förevarande ämne, som ingen af regeringens ledamöter — efter hvad man uppgifvit — skulle vara här tillstädes och regeringen sålunda icke annorledes än medelst en underdänig skrifvelse kunde blifva underordnad om Riksdagens önskningar angående denna sak, så har jag ansett mig — som, under det diskussionen pågått, innehaft den åt mig, såsom representant, i Kammaren anvisade plats — böra nämna, att, vare sig den föreslagna skrifvelsen aflåtes eller ej, frågans ställning derigenom icke kommer att förändras, ty Kongl. Maj:ts regering är — det må jag försäkra — i allt fall lifligt intresserad för att en lagstiftning rörande vattenrätten måtte så fort som möjligt kunna åstadkommas. Det hufvudsakligaste, ja, uteslutande skälet för att frågan icke hittills kunnat lösas på önskvärdt sätt ligger uti de stora svårigheter, som dervid uppstått, och det torde vara klart, att betydelsen af dessa svårigheter icke i någon mån förändras äfven om den förordade skrifvelsen aflåtes.

Herr Johan Bergström: I den förste talarens yttrande om vigten af denna frågas lösning vill jag gerna instämma, men deremot vill jag icke understödja hans yrkande om återremiss, ty jag har svårt att inse nytta af en sådan åtgärd. Det är ju icke särdeles länge sedan, som Högsta domstolen afslutade pröfningen af den sist tillsatta komiténs betänkande, och man kan ej undra på att regeringen icke ännu kunnat medhinnas att framlägga förslag i ämnet. Att sådant icke skett hittills, bör ingalunda kunna anses vara bevis på att hela frågan fallit i glömska, och derföre anser jag det vara olämpligt att framkomma med skrifvelse i ämnet.

För min del yrkar jag således bifall till Utskottets betänkande.

Herr Sjöberg: Jag har visserligen icke den ringaste benägenhet för att representationen skall i oträngdt mål besvara Kongl. Maj:t med

så kallade underdåniga skrivelser och framställningar, utan har jag fasthållit vid flera föregående tillfällen, då frågor förevarit, som icke synt mig vara af synnerlig vikt och betydelse, sökt att afböja sådan åtgärd. Men jag bör icke neka, att jag anser nu förevarande fråga vara af sådan vikt, att den, vida mer än de flesta andra, förtjenar en framställning till Kongl. Maj:t från representationens sida. Vi hafva visserligen nyss hört, att regeringen själf skulle vara synnerligen intresserad af att få frågan löst, och jag vill äfven antaga att detta verkligen är förhållandet, men vi hafva dock icke hittills sett detta intresse uttryckt i handling. Då nu så många angelägna ärenden, så att säga, löpa till storms på den nya lagbyråns verksamhet, synes det mig vara ganska riktigt och äfven ganska nyttigt, att representationen ställer upp några frågor, hvilka anses företrädesvis vara af den betydelse, att de böra inom kort komma under lagbyråns behandling.

Det kan ej förnekas, att denna fråga, såsom jag nyss sade, är framför en mängd andra af synnerlig vikt; åtminstone torde de flesta af Kammarens ledamöter icke motsäga mig härutinnan, och vid sådant förhållande kan det ej annat än förefalla anmärkningsvärdt, att Utskottet på ett så knapphändigt sätt behandlat frågan. Utskottet talar nemligen blott om, att ett förslag till ny lag i detta ämne blifvit utarbetadt med anledning af Rikets Ständers skrivelse år 1863; men det är dock bekant, att en ny komité sedan dess afgifvit ett ytterligare förslag i ämnet, och har, såsom jag tror, detta förslag derefter varit underställt Högsta domstolens pröfning. Detta vet jag dock icke med visshet, men huru än dermed må förhålla sig, så synes mig att Utskottets redogörelse om frågans nu varande ställning kunnat och bort vara vida mera fullständig. Då jag således instämmer uti motionärens mening och anser en skrivelse vara på sin plats i detta fall, så tror jag ock, i likhet med motionären, det för ändamålet vinnande vara riktigast att återremittera betänkandet till Utskottet.

Den högt ärade ordföranden i Lag-Utskottet har velat trösta Kammarerna med att, äfven om skrivelse icke aflätes, regeringen ändock skulle få kännedom om och fästa afseende vid de önskingar, som här under diskussionen uttalats i ämnet, och han beklagade, att icke någon bland regeringens ledamöter fanns härstädes närvarande, emedan det, enligt hans åsigt, då hade varit ännu mindre skäl att medelst en skrivelse underrätta regeringen om Riksdagens önskingar. Vi funno likväl straxt derefter, att han icke hade fallt skäl till sin klagan, ty en af Konungens rådgifvare fanns verkligen tillstädes, och man kunde vid sådant förhållande visserligen hemta ännu större tröst af de lugnande förhoppningar, Grefve Sparre uttalade; men jag tror ändock att, om än Första Kammarerna för sin del icke vill aflåta skrivelse i ämnet, det likväl är af vikt att Andra Kammarerna beslutar en sådan, ty, om så sker, skall frågan åtminstone förekomma till behandling i Medkammaren, och då blifva de bland Konungens rådgifvare, hvilka icke nu äro här tillstädes, i tillfälle att, sedan de fått kännedom om hvad härstädes förelupit, yttra sig i ämnet.

Jag anser detta vara af vikt och upprepar därför mitt yrkande om återremiss, särdeles som jag föreställer mig, att Utskottet allt för väl kan hafva tid att utarbета och framlägga en grundligare utredning af frågan.

Grefve Sparre: Tvärtemot hvad den siste talaren antydte och flere talare före honom påstått, anser jag att regeringen låtit göra ganska mycket för lösningen af denna fråga. Regeringen har nemligen för densamma behandling först tillsatt en komité, hvars sedermera afgifna förslag öfverlemnades till vederbörande myndigheters pröfning, men då detsamma dervid ansågs icke medföra äsyftade fördelar, blef detsamma icke framlagdt för Riksdagen, utan regeringen tillsatte i stället en ny komité, som jemväl afgaf förslag till ny lag i ämnet, hvilket deruppå öfverlemnades till Högsta domstolens bedömande. Hufvudsakligen till följd af formela fel ogillades äfven detta förslag. Och hvad vill man nu att regeringen vidare skall göra? Jo, att förslaget skall öfverlemnas till lagbyrån, som skall afhjelpa bristerna i detsamma. Tro herrarne verkligen, att den ifrågasatta skrifvelsen skall kunna göra något åt den saken? Är det icke alldeles klart att, så snart ämnet *kun* upptagas till behandling, så kommer det ock att ske? Behöfver Riksdagen på sådant sätt oupphörligen, så att säga, mana på regeringen? Jag tror för min del att dylika ständiga anmaningar kunna göra regeringen kall för hela saken, särdeles som för desamma icke finnes giltig anledning, när man icke rimligtvis kan lägga regeringen något till last. Man måste betänka huru öfvermåttan svårt det är att lösa denna fråga, som befinner sig just inom den ömtåliga ekonomiska lagstiftningens område, der det gäller att skriva en lag, tillämplig ända från Haparanda ned till Skåne; och ingen må föreställa sig att man kan, så att säga, skaka ur armen en sådan lag, just i den stund, då den behöfves.

Jag nämnde nyss landets längst afskilda orter, och ber att man måtte erinra sig de vidt olika förhållanden, för hvilka den nya lagen, om den skall kunna blifva rätt gänelig, måste vara afpassad. I den ena landsändan finna vi nemligen stora floder med en ofantlig vattenmassa, under det man i Skåne, såsom bekant är, har egentligen endast smärre vattendrag, bland hvilka många tidtals nästan utsina. I en del af landet, der flodstränderna icke kunna uppodlas, finnes följaktligen icke sådan mark, som kan egentligen skadas af öfversvämningar, under det att i andra trakter, såsom t. ex. Westergötlands och Skånes bördiga och fullständigt uppodlade slätter, man kan vara utsatt för ruinerande förlust, om ett vattendrag stiger blott helt obetydligt. Jag betvivlar därför att man kan åstadkomma en god vattenrättslag, om densamma skall vara för hela landet gemensam, och jag tror att den riktiga utvägen att förekomma olägenheterna är den, att — såsom nu är stadgadt — Konungens Befallningshafvande får ordna förhållandena, hvilket nämnda myndighet torde kunna göra bättre numera än förut, då den nu har landstinget att rådföra sig med. På sådant sätt anser jag, som sagdt, att många, om icke de flesta svårigheterna kunna förebyggas, och det står då icke så illa till, som man här uppgifvit. Det skulle därför i min tanke vittna om en ganska stor otålighet hos representationen, om man nu beslöte sig för att aflåta en skrifvelse i ämnet, hvilken dessutom skulle kunna anses innebära tillvitelse om försumlighet från regeringens sida, hvilken tillvitelse dock vore alldeles obefogad.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag i denna sak har den ovanliga lyckan att vara af samma åsigt som den ärade talare på stockholmsbänken, hvilken nyss yttrade sig i ämnet, så vill jag härmedelst förklara, att jag helt och hållet instämmer i hans anförande.

Till följd af den omständigheten, att så många frågor nu stå på dagordningen, anser jag det vara särdeles viktigt att man i en underdånig skrifvelse angifver hvilka de frågor äro, som man företrädesvis önskar måtte snart lösas; och jag vill då nämna, att jag för min del anser att, näst frågan om underdomstolarnes omorganisation, ingen lagstiftningsfråga är af sådan vikt som denna. Det är mer än beklagligt att under alla de år, som dessa och andra viktiga frågor skjutsats fram och tillbaka mellan komitéer och myndigheter, hafva äfven en mängd andra viktiga frågor hopat sig, som ännu vänta på sin lösning. Den ekonomiska ställningen i landet förkofras allt mer och mer, kommunikationsanstalterna utvecklas och odlingen tilltager i många afseenden, och man måste beklaga att ej lagstiftningen håller jemna steg dermed, ty det leder icke till ett sundt samhällsförhållande, om ej allt detta fortskrider och utvecklas hand i hand med hvartannat. Jag vet ej hvem man bör tillskrifva den egentliga skulden för detta missförhållande, men det har i många år sett ut, såsom om man från vissa håll hade ansett det för en hederssak att hålla igen mot hvarje reform. Jag är böjd att tro det denna fråga är en bland dem, som, om man brukat mera allvar, redan för länge sedan skulle varit afgjorda. ehuru, hvad denna angår, enskilda intressen, såsom t. ex. i fråga om timmerflottning och dylikt, möjligen gjort svårigheter vid frågans lösning på ändamålsenligt sätt. För att motarbeta sådana enskilda intressen, som kanske fortfarande äro verksamma, anser jag det vara nödigt att, så att säga, mera allvarligt stöta på dem det vederbör och salunda påskynda åtgärder för frågans lösning.

Då det af dessa skäl, enligt min tanke, är ganska angeläget att aflåta en underdånig skrifvelse i ämnet, och det för sådant ändamål torde vara nödigt att återremittera betänkandet till Utskottet, förenar jag mig uti motionärens derom framtällda yrkande.

Herr Helander: Då jag vid ntöfningen af min tjenst åtskilliga gånger varit i tillfälle att tillämpa nu gällande lagstadganden i fråga om vattenrätten har jag dervid blifvit till fullo öfvertygad om desammas olämplighet, och då dessutom mau så allmänt önskar att de måtte så snart som möjligt ändras eller alldeles ersättas af nya bestämmelser, så kan jag icke annat än understödja motionen, och yrkar för min del att frågan måtte till Utskottet återremitteras, på det att Utskottet må kunna framlägga förslag till underdånig skrifvelse i ämnet.

Herr Johan Erik Johansson: Af hvad grefve Sparre sist yttrade har jag blifvit ytterligare förvissad om behovet af att aflåta en underdånig skrifvelse angående denna viktiga fråga, ty sedan den ärade talaren först förklarat, att man borde se tiden an och tåligt afbida frågans lösning, hvilken icke länge skulle låta vänta på sig, så har han sedermera sagt, att det icke finnes någon möjlighet att lösa densamma. Då han så-

lunda sjelf bortblåst de förhoppningar, hvartill hans första yttrande gaf anledning, anser jag det vara alldeles nödvändigt att aflåta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t för att såmedelst, kanske snart nog, få visshet, huruvida det dock icke är möjligt att få denna sak bragt till ett godt slut.

Herr Carlén: Den värde representanten för Ämål yttrade till en början, att man borde gifva sig till tåls och afvakta regeringens förslag i ämnet, när det fordrades tid att affatta en vattenrättslag så, att densamma kunde "räcka ända från Haparanda till Ystad", hvilket i sanning blefve en lång lag, men straxt derefter påstod han att det icke var möjligt att upprätta en gemensam lag, utan att man borde i detta fall stifta särskilda lagar, som skulle hvar för sig omfatta endast mindre distrikt. Elhvad man nu skall tro på den värde ämålsrepresentantens första uppgift om regeringens arbete på den långa lagen eller på hans egen förkärlek för de korta lagarne, så är det ett faktum att regeringen, oaktadt mer än år och dag förflutit sedan den sist tillsatta komitén afgaf sitt förslag i frågan och, som jag hört, äfven Högsta domstolen afgifvit sitt yttrande, låtit frågan hvila.

Jag instämmer för öfrigt med Herr Carl Ifvarsson i hvad han yttrat derom, att det icke kan vara annat än nyttigt att regeringen blifver underrättad om hvilka frågor representationen önskar skola företrädesvis lösas; och äfven jag anser den nu förevarande vara en bland dessa. Då jag sålunda är benägen att understödja berörda yrkande, vill jag ingalunda anses hafva dermed uttalat något misstroende mot regeringen att densamma skulle, derest representationen icke framhölle angelägenheten af vissa frågors snara lösning, låta lagstiftningsarbetet ligga nere; och jag vill, för att icke missuppfattas, erinra om hvad Herr Justitie-statsministern för någon tid sedan här i Kammarén yttrade, då han — mindre ömtålig, än ämålsrepresentanten — förklarade, att det icke vore olämpligt om representationen toge initiativet i lagfrågor, på det att Herr Justitie-statsministern derefter finge upptaga de framställda förslagen till beprövande. Vi handla således icke emot hans önsknings, om vi i denna sak aflåta en skrifvelse, och vi gå derigenom också motionärens önsknings till mötes.

Friherre af Schmidt: Jag anser mig icke böra lemna alldeles obesvarade ett par af de anmärkningar, som här kommit Utskottet till del, och vill dervid först upptaga den anmärkning, som af en talare här midt framför på stockholmsbänken framkastades derom att Utskottet hade, i hans tanke, affattat betänkandet alltför knapphändigt. Det har aldrig varit min vana att onödigtvis vara mångordig vare sig i tal eller skrift, och då jag derjente var fullt förvissad om att en hvar hade full kännedom om denna frågas ställning, har detta varit anledningen till att betänkandet icke blifvit vidlyftigare affattadt. Önskar man, såsom jag tyckte mig höra, att frågan måtte återremitteras, på det att Utskottet skulle blifva i tillfälle att framlägga en fullständig relation om frågans behandling ända från år 1863, så är det visserligen sannt att betänkandet skall blifva bra
mycket

mycket vidlyftigare, men om dermed kan vinnas någon utredning i annat, än hvad en hvar redan nu har sig bekant, är för mig svårt att inse.

Jag var vid 1863 års riksdag ledamot af det Utskott, som hade att behandla den då väckta motionen om denna fråga, och jag har äfven, sedan komiterade afgifvit förslag till lag härom, och Kongl. Maj:t hänskjutit samma förslag till rikets samtliga hushållningssällskaps bedömande, såsom delegerad från hushållningssällskapet inom det län jag tillhör, deltagit i frågans behandling, och jag har städse förnummit huru varmt alla jordbrukare äro intresserade af densammas utgång. Äfven jag, i likhet med såväl Utskottets som Kammarens öfrige ledamöter, är varmt intresserad för detta, men jag vill nämna, att Utskottet ansåg grannligheten förbjuda att tillstyrka bifall till motionen, då man vet att frågans lösning numera beror endast och allenast på Kongl. Maj:ts slutliga pröfning. Att denna blifvit fördröjd beror ju tydligen derpå att frågan är af så svårlöst beskaffenhet; och det lär vara klart att det icke kan vara någon lätt verkställd sak att, utan att alldeles åsidosätta hushållningssällskapens sins emellan mycket varierande utlåtanden, framlägga en för hela landet gemensam lag i detta ämne. Då vi dessutom helt nyss hafva hört en ledamot af Konungens rådkammare förklara, att *endå* skälet för frågans uppskjutande varit de stora svårigheter, man mött vid sträfvan den att uppnå ett godt resultat, så kan jag för min del icke understödja de härstädes framställda yrkandena om aflåtande af en underdånig skrifvelse.

Herr Sjöberg: I anledning af den siste talarens anförande anser jag mig böra i någon mån fullständiggöra hvad jag i ett visst afseende nyss yttrade, eller att det här ifrågavarande utlåtandet vore något knapphändigt, ett påstående, hvilket jag anser mig ganska väl kunna försvara, dels ur den synpunkten, att det, i och för sig sjelft betraktadt, är vida knapphändigare än något annat af samma Utskott, Tillfälliga Utskottet N:o 3, afgifvet, dels äfven — och detta är för mig hufvudsaken — med hänsyn till den stora vigten af den fråga, kring hvilken det rör sig. Skulle nu Andra Kammaren afslå utlåtandet, sådant det är, och bifalla motionärens framställning om aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, så lär detta utlåtande utan tvifvel förefalla Första Kammaren allt för ofullständigt och, snarare än att bidra till samma besluts fattande der som här, i viss mån kunna gifva stöd åt den obenägenhet för motionen, som i den Kammaren möjligen kan förefinnas. Skulle deremot Första Kammaren för sin del godkänna motionärens förslag, så måste skrifvelsen till Kongl. Maj:t äfven blifva ytterst ofullständig, ty naturligtvis ega icke de, hvilka det åligger att uppsätta förslag till en sådan skrifvelse, rätt att ur egen fatabur fullständiggöra densamma, eller att begagna något annat material än det, hvilket Utskottets utlåtande innehåller.

Bland de få skäl, Utskottet anført för sin hemställan, är äfven det, att man kan hoppas, att frågan ej förfaller, emedan den fortfarande upptages i Justitie-ombudsmannens förteckning på oafgjorda ärenden. Nu frågar jag: kan verkligen den omständigheten vara något skäl för frågans undanskjutande nu, då, såsom en hvar af oss känner, Justitie-ombuds-

mannen, sin pligt likmätigt, *måste* upprätta en dylik lista? Hundratals ärenden hafva kommit på den förteckningen; men icke hafva dessa endast derigenom blifvit bragta sin lösning närmare.

Några rader ofvanför lugnar oss Utskottet bland annat dermed, att ärendet beror på Kongl. Maj:ts vidare beslut. Den trösten är, så synes det mig, icke heller särdeles stor; mig förefaller det alldeles icke lätt att förstå, huru den omständigheten, att det ena eller andra ärendet är hos Kongl. Maj:t hvilande, kan anföras såsom ett skäl, hvarför representationen borde vara förvissad om, att det skall komma ur hvilat eller, i hvad på regeringen beror, föras till afgörande. Utskottets motivering torde således äfven i denna del vara mindre tillfredsställande.

Min mening, hvilken jag fortfarande fasthåller, är att, om nemligen Kammarerna verkligen *vill*, att någonting skall i frågan göras, betänkandet nu måtte till Utskottet återförvisas.

Herr vice Talmannen Mannersskantz: För min del har jag visserligen intet att anmärka mot Utskottets hemställan; men om betänkandet skall återremitteras, tror jag dock att, såsom den föregående talaren yttrat, det kunde vara skäl för Utskottet att framlägga en fullständig utredning af frågan ända från den tid då fråga om ändring i den nu gällande lagen först väcktes till den nuvarande. Resultatet af en sådan framställning skulle, efter min öfvertygelse, endast blifva ett klart bevis på de ofantliga svårigheterna af en lagstiftning i detta fall, fullt motsvarande behofvet. I likhet med den näst siste talaren har jag såsom medlem af ett hushållningssällskap varit i tillfälle att under flera år studera denna fråga och, såsom jordbrukare, genom samtal med andra sådana, funnit, huru svårt det är att lösa de olika anspråken från det ena eller andra hållet, från dem som vilja blifva af med vattnet och dem, som vilja få det, dem som vilja leda vattnet till sig eller tvärtom. Frågan är i många afseenden svår att lösa, och tankarne om sättet så delade, att man ej kan finna det besynnerligt, att dröjsmålet varit så långvarigt. För min del tror jag att af en opartisk framställning af frågans behandling såväl i det ena som andra afseendet klart skall framgå, att skrifvelsen alldeles icke är af behofvet påkallad eller åtminstone icke kan leda till annat resultat än det som redan dessförutan skulle följa. Skall återremiss ske, så bör den ske just i sådant syfte som jag nu angifvit: hvarom icke, tror jag ej att något gagn derigenom åstadkommes.

Herr Kolmodin: Jag vill hvarken inlåta mig i någon djupare betraktelse af den svårlösta frågan om vattenrätten eller motsätta mig en återremiss af betänkandet; men om en sådan skulle beslutas, har jag en hemställan att göra till Kammarerna.

En talare på stockholmsbänken har erinrat, att Justitie-statsministern nyligen skulle hafva uttalat en önskan, att initiativ i de till hans gebit hörande frågor måtte tagas af representationen, på det han derefter måtte kunna ställa sitt arbete. Representationen har hittills icke brustit i detta afseende, och sedan denna uppmaning blifvit gifven, måste fliten sannolikt blifva ännu större, hvarigenom den nya institutionen, lagbyrån, torde löpa fara att blifva alldeles öfverhopad af Riksdagens initiativ. Herr Carl

Ilvarsson har väckt motion om reorganisation af underdomstolarne på landet, Stats-Utskottet tog häromdagen med biträde af denna Kammarare ett initiativ rörande hofrätterna, och nu hålla vi på att, med stöd af ett annat Utskotts betänkande, fortgå på samma väg. Under riksdagens lopp komma vi utan tvifvel att gripa oss an med många flera initiativ, för att vid dess slut lägga dem alla på regeringens bord.

Hvad sjelfva saken angår, erkänner jag, att äfven "det lilla Gotland, med sina små, af solen snart uttorkade vattendrag", erfarit behovet af en förändring i lagstiftningen rörande vattenrätten. Jag uppskattar alltså till fullo frågans vikt, men hoppas att den utan ytterligare påminnelse skall befordras till lösning af regeringen. Skulle åter Riksdagen besluta sig för ett nytt initiativ och således öka de redan tagnas antal, så anser jag det vara bäst att sätta dem alla i en viss rangordning, på det regeringen må veta, i hvilken tur de skola tagas och ej stanna i villrådighet om, hvar den skall börja eller sluta. De skola ju alla — dessa lagfrågor — behandlas af den nya lagbyrån, och äfven den kan, trots hela sin ungdomsfriskhet, känna sig urständsat att hinna med allt på en gång.

Herr Åstrand: Att ordnandet af vattenrätten är en af de viktigaste frågor, som stå på dagordningen, lär ej vara tvifvel underkastadt, lika litet som att å andra sidan svårigheterna att leda frågan till ett lyckligt slutligt afgörande äro ganska stora, ett förhållande som bland annat ådagaläggas dels af den långa tid de tvänne komitéerna behöft för sitt arbete och högsta domstolen för granskningen deraf, och dels utaf de tvänne mot hvarandra i flera fall stridande förslag, som af dessa komitéarbeten blifvit en frukt jemte till dem fogade vidlyftiga reservationer. Då vi nu veta, att frågan ännu icke blifvit hos Kongl Maj:t till slut behandlad, och då en af konseljens ledamöter i dag upplyst, att de åtgärder, som i detta afseende från regeringens sida ännu erfordras, ej skola uteblifva, utan någon påminnelse derom från representationens sida, så vågar jag till motionären hemställa, huruvida han ej, under förutsättning att afsigten endast är att göra regeringen uppmärksam på frågans stora vikt, ville afstå ifrån sitt yrkande. Är detta afsigten med motionen — och jag tror att detta mitt antagande är riktigt — så är ju ändamålet dessutom möjligen redan vunnet genom diskussionen här i dag. En af Konungens rådgifvare har ju under öfverläggningen närvarit och kan således om Kammararens mening upplysa de öfriga af konseljens medlemmar. Riksdagens rättighet att genom underdåniga skrivelser fästa Kongl Maj:ts uppmärksamhet vid dess önsknings i det ena eller andra afscendet är slutligen, enligt min tanke, en rätt som icke bör alltför ofta anlitas, för att icke förfela den kraft och verkan som den bör ega. Jag har vid de föregående riksdagarne flera än en gång haft tillfälle uttala mitt tvifvel om lämpligheten af att på detta sätt besvara Kongl Maj:t i frågor, hvilka, efter min öfvertygelse, kunna dessförutan lika hastigt vinna sin lösning. Och om det ändock, trots representationens lifliga önskan, trots det användna myckna, ihärdiga arbetet slutligen skulle visa sig, att hindren äro oöfvervinnerliga, hvad återstår då att göra? Jo, ingenting annat än att stifta lag särskildt för vissa distrikt af landet, vissa grupper, som i naturförhållanden förete närmaste likheten, två eller tre län t. ex. o. s. v.

Men en sådan lagstiftningsrätt tillkommer ju redan i närvarande stund hvarje Konungens befallningshafvande. Hvad vore väl då vunnnet med den nya påstötningen? Det lämpligaste sätet att afhjelpa de öfverklagade olägenheterna af den nuvarande lagen är verkligen att anlita den sist nämnda utvägen, vända sig till Konungens befallningshafvande; och den utvägen står ju alltid öppen, der svårigheterna äro kända och behovet af en förändring stort.

Jag yrkar på nu anförda skäl bifall till Utskottets hemställan.

Herr Carlén: Den siste talaren ansåg, att man borde se tiden an och icke besvära regeringen med en fränställning i detta ämne, enär sådant ej skulle påskynda saken, ty regeringen skulle nog ändå i sinom tid framlägga sitt förslag. Det låter visserligen höra sig, men jag tillåter mig att erinra om ett annat förhållande, ett faktiskt, det nemligen att under sednare tider knappast en enda lagstiftningsfråga af vikt blifvit för representationen framlagd utan i följd af dess egen begäran, dess initiativ. Vid sådant förhållande förundrar det mig, att talaren på gotlandsbänken ansett sig kunna, med något hopp om framgång, söka skrämma oss dermed att vi alltför mycket besvärat regeringen. Hans ömhet för regeringen respekterar jag, men jag tror icke att man bör gå så långt, att man derföre förbiser landets behof. Fäster Riksdagen icke Regeringens uppmärksamhet på vissa lagstiftningsämnena, som fordra snar behandling, så komma sannolikt många företrädesvis angelägna frågor att hvilat längre än som annars hade blifvit fallet; lagförbättringarne komme då antagligen att föreslås balk efter balk, och de af behovet mest påkallade få ligga nere, till dess turen kommer till den balk hvar till de höra.

Samme talare yttrade att representationen redan i lagstiftningsfrågor tagit för många initiativ. Hvilka hafva vi då tagit? Vid denna riksdag icke ett enda, vid den förra, som jag vill minnas, endast tvänne, ett i afseende på gift kvinnas ställning i förhållande till mannen och ett om inrättande af så kallade upplagshus. Det sednare har också föranledt till en proposition från regeringen; det förra blir förmodligen hvilande, till dess den nya giftermålsbalken blir färdig. Initiativen vid de nästföregående riksdagarne äro, som jag tror, äfven mycket lätt räknade — tre eller fyra på lika många år; och det måtte väl ej vara för mycket.

Ännu en gång: hade Riksdagen icke initiativ i lagstiftningsärendena, så skulle lagstiftningsarbetet i allmänhet visserligen gå sin jemna gång, men det kunde hända att marschen blefve alltför långsam, balk efter balk, och de i praktiskt afseende angelägnaste frågorna kunde blifva de *sist* behandlade.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Att den föreliggande frågan är ytterst svårlöst, har ingen förnekat, lika litet som att den är af stor vikt för landet. Deri instämmer äfven jag, men tror dock att den ej är af svårare beskaffenhet, än att den efter en så lång tid som den hvilat hos regeringen, borde kunnat vara löst. Man har sagt, att Högsta domstolen, hvilken till granskning förehåft de förslag som blifvit uppgjorda, emot desamma uttalat sådana betänkligheter, att Kongl. Maj:t på grund deraf ej har kunnat framlägga dem för Riksdagen. Ja, det kan vara möjligt att

så är förhållandet, men detta är ingen nyhet från denna auktoritet. Högsta domstolen har i många andra fall gått till väga på samma sätt vid granskningen af lagförslag, men detta oaktadt har Kongl. Maj:t i vissa fall ändå framlagt förslag derom till representationen, hvarigenom frågan vunnit sin lösning, och jag finner i sådant afseende ej heller nu något hinder derför, äfven i denna fråga. Saken är dessutom, detta erkänna vi ju alla, för landet af den aldra största vikt; den närvarande vattenlagstiftningen måste, såvida man vill att lagen skall vara *rättvis*, ej motsatsen, förändras, och detta önska vi ju alla måtte ske så tort som möjligt. Det är med anledning häraf som jag egentligen begärde ordet, då jag funnit mig föranlåten besvara en talare på östgötabänken, som hemställde till motionären, om han icke genom diskussionen här i Kammaren kunde anse sig hafva fått ett tillräckligt svar på motionen och någon skrifvelse till Kongl. Maj:t således ej borde ifrågakomma. Jag vill med anledning häraf fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att det är icke allenast motionären, utan många andra af denna Kammares öfrige ledamöter som önska framgång åt den föreslagna skrifvelsen, samt dessutom, om frågan nu förfaller, skulle, då motionen blifvit af tillfälligt Utskott behandlad, endast denna Kammare, hvilken tillsatt detta Utskott, komma i tillfälle att öfver densamma sig yttra. Till Riksdagen hörer dock äfven en annan Kammar, Första Kammaren, och denna bör, så synes mig åtminstone, då frågan kommit på tal, ej beröfvas tillfället att uttala sin mening, hvilket dock skulle ske, om Utskottets afstyrkande af motionen af denna Kammar bifölles. Godkänner ej Kammar motionärens förslag, så kommer Medkammaren ej att deröfver yttra sig, dess åsigt i frågan blir då för regeringen en hemlighet. Ehuru jag, i likhet med flere andra som talat emot förslaget, byser den åsigt, att Första Kammaren afslår skrifvelsen, har jag dock den förhoppning, att densamma ej skall försumma att uttala sin mening i frågan, hvarigenom regeringen torde komma att få en ej oväsentlig ledning för frågans lösning.

På de skäl jag nu tagit mig friheten anföra, yrkar jag för min del vördsamt, att betänkandet måtte till Utskottet återförvisas. Utskottet torde då, bättre än nu skett, kunna utreda frågan och framkomma med ett förslag som öfverensstämmer med motionärens och denna Kammares åsikter.

Herr Grefve Sparre: Om det skulle tillåtas den lille representanten för det lilla Åmål att ännu en gång genmäla den store representanten för det stora Stockholm, så skulle jag vilja erinra, att det här alldeles icke är fråga om att förmå Riksdagen att taga något initiativ. Ty detta initiativ är redan taget. Riksdagen har redan till Kongl. Maj:t framställt sin önskan om utarbetandet af ett förslag angående vattenrätten, och det är just på grund häraf som tvänne komitéer blifvit nedsatta, vederbörande myndigheter hörda och, i anledning af från dem gjorda anmärkningar, förslaget omarbetats. Högsta domstolen har kasserat äfven det sista förslaget, och ärendet beror nu på Kongl. Maj:ts vidare beslut. Det är således icke fråga om ett initiativ i detta ords vanliga bemärkelse, utan, om jag så må säga, om ett *nytt* initiativ, ett initiativ i en fråga der ett sådant redan förut blifvit taget, och det är lämpligheten af en sådan åtgärd jag ifrågasatt. Jag instämmer i det afseendet helt och hållet med representanten

på gotlandsbänken. Representanten från Halland, som så ifrigt förordade motionen, hyser, som vi alla känna, ett mycket lifligt intresse för en annan fråga, om underdomstolarnes på landet reorganisation; men någon ny påstötning på regeringen i den saken har han icke begärt, utan endast att de landtdomare, som hädanefter tillsättas, skulle vara pligtiga att underkasta sig de förändringar, som af den nya organisationen kunna blifva en följd. Skulle nu Riksdagen icke komma till Kongl. Maj:t med en påstötning i denna fråga, men väl i vattenrättsfrågan, hvad betydde väl detta annat, än att regeringen skulle säga åt den nya lagbyrån: "Slunga alla de der luntorna, som J nu hållen på med, under bordet och tagen frau vattenrätten!" Men det finnes åtskilliga andra frågor, som intressera oss, och komma vi derföre med en påminnelse i en fråga, men icke i en annan, så skall regeringen, om hon vill lyssna till representationen, deraf kunna taga sig anledning att undanskjuta alla de frågor, för hvilkas skyndsamma behandling representationen icke särskildt uttalat sin önskan, oaktadt dessa i sjelfva verket kunna vara lika viktiga, om icke viktigare för landet, än de som först blifva afgjorda. Låtom oss derföre icke blottställa oss för att vidtaga en åtgärd, som kan leda dertill, att andra viktiga ärenden skjutas å sido — och ett sådant ärende är just domstolsorganisationen.

Herr Kolmodin: På sätt och vis skulle jag gerna kunna afstå från ordet, sedan den högt ärade representanten "för det lilla Åmål" tagit mitt parti och blifvit min bundsförvandt; men representanten på stockholmsbänken har framställt några anmärkningar, som jag ej vill lemna obesvarade.

Först måste jag dock nämna en sak. Skulle jag, såsom Grefve Sparre antydtt, hafva misstagit mig i min förmodan, att det låge ett initiativ i Herr Carl Ifvarssons motion, så har, om jag minnes rätt, Herr Grefven sjelf i motionsväg tagit domstolsfrågan om hand. Initiativ kommer således under alla förhållanden ej att saknas i detta afseende.

Representanten på stockholmsbänken har sagt, att Riksdagen ej tagit så synnerligen många initiativ i lagstiftningsväg; vid förra riksdagen skulle det varit endast två och vid denna blefve antalet ej högre än tre eller fyra. Hvad detta angår, vet Herr Carlén nog, att det ej är antalet, som är det afgörande, utan frågornas beskaffenhet, som har det mesta att betyda. En enda fråga kan förorsaka regeringen ett så drygt arbete, att den, så att säga, utesluter behandlingen af alla andra för en längre tid. För resten tror jag, att en noggrannare beräkning skulle lemnat ett högre tal än det af Herr Carlén angifna. Härmed må emellertid vara huru som helst; lättheten att taga initiativ qvarstår dock alltid, och det är för den deruti liggande lockelsen, jag tror, man bör taga sig i akt. Att taga initiativ är nemligen en mycket enkel sak: antingen väcker man en motion, som föranleder en underdånig skrifvelse, eller, såsom fallet var häromdagen rörande en punkt under andra hufvudtiteln, vägrar man anslag, för att derigenom framkalla en förändring. Detta är ju också ett slags initiativ, och dertill det aldra kraftigaste af alla. Båda sätten komma tvifvelsutan att mer än en gång användas under denna riksdag.

Sådan var den enkla meningen af hvad jag förra gången yttrade. I sammanhang dermed ville jag antyda nödvändigheten af att ställa de särskilda frågorna i en bestämd ordning till hvarandra, att t. ex. numerera dem, ett, två, tre o. s. v. Regeringen skulle då slippa att gent emot all denna rikedom stå villrådlig om den tur, i hvilken de förelagda ärendena borde företagas till behandling. Ordning är städse en god sak; så ock här!

Herr Carl Ifvarsson: Det är med anledning af representantens för Åmål och Wenersborg sista anförande som jag begärt ordet. Antingen han nu icke hört hvad jag sagt eller det ej lyckats mig uttrycka min mening tillräckligt tydligt, har han emellertid missförstått mig och det är detta missförstånd som jag nu vill rätta. Jag anmärkte förra gången jag hade ordet, att frågan om domstolsreorganisationen, i min tanke, vore den främsta af de på dagordningen nu stående lagfrågorna, och den nu förevarande den dernäst. Jag har ansett mig böra erinra honom här om, på det han ej må tro, att jag släpper efter i den förra frågan, derför att jag äfven vill hafva fram den sednare. Han antog måhända, att endast en enda fråga af större vikt kunde om året medhinnas, jag deremot tror att både domstols- och vattenrättsfrågorna kunna, i det stadium de nu befinna sig, på ett och samma år behandlas till slut, att arbetet med den ena af dem således ej utesluter eller lägger hinder i vägen för arbetet å den andra. Han nämnde också, att jag i min motion endast hade begärt en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att de landtdomare, som hädanefter tillsättas, skulle vara pligtiga att underkasta sig de förändringar, som kunde blifva en följd af den nya organisationen; men verkliga förhållandet är att jag i främsta rummet, i förra delen af den så kallade klämman, föreslagit, att Riksdagen skulle för sin del såsom lag antaga det af komiterade utarbetade och af mig upptagna förslag till ny organisation af landtdomstolarne och derjemte yrkat, att en skrifvelse skulle till Kongl. Maj:t afgå derom, att Kongl. Maj:t ville i afseende på åtskilliga med den nya organisationen i sammanhang stående förhållanden, i hvilkas afgörande Riksdagen ej eger att deltaga, så förordna, att de hinder, som för densammas genomförande nu i ett eller annat afseende förefinnas, måtte blifva så snart som möjligt undanröjda.

Min ställning till frågan har jag nu, vågar jag hoppas, klart och tydligt angifvit. Hon är, efter min åsigt, ej den aldram viktigaste af de lagstiftningsåtgärder, hvilka af behofvet äro mest påkallade — frågan om underdomstolarnes på landet reorganisation är den som, i min tanke, intager främsta rummet — men hon är dock af en särdeles stor vikt och både kan och bör lösas, utan synnerligt hinder af andra lagfrågor, om ock domstolsfrågan sättes främst.

Herr Uhr: Jag har anhållit om ordet, för att trösta dem bland Kamrnarens ledamöter, som ansett det för mindre lämpligt eller till och med indelikat att ånyo aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i detta ämne och trott att ingenting dermed skulle vara vunnet, emedan regeringen ändå komme att, så fort sig göra läte, antingen hon finge någon påminnelse från representationen eller ej, för Riksdagen framlägga ett förslag

till ny lag. Jag anser det för min del både nyttigt och nödigt att, då denna Kammare så lifligt intresserar sig för vattenrättens ordnande på ett tillfredsställande sätt så snart som möjligt, hon beslutar för sin del att en ny skrifvelse till Kongl. Maj:t aflåtes. Beslutet kommer naturligtvis att meddelas Medkammaren — och der blir det nog förkastadt. Första Kammaren säger nog nej, och då blir det ju ingen skrifvelse utaf; men den praktiska följden blir i alla fall åtminstone den, att ett större antal af Statsrådets Herrar ledamöter än som i dag, då endast *en* af dem är närvarande, är förhållandet, komma att taga kännedom om det lifliga intresse för frågan, som åtminstone inom denna Kammare gifvit sig tillkänna. Grefve Sparre har visserligen lemnat en utredning af frågans nuvarande ställning; men resultatet deraf blef att det vore nästan omöjligt att få henne löst: en vattenrättslag, gällande för hela landet och lämpad efter de olika förhållandena inom olika landsorter, vore, menade Herr Grefven, omöjlig att utarbета. Jag vågar vara af en annan mening och tror för min del att det åtminstone icke kan skada att se till, hvilkendera af oss två som verkligen tagit miste, huruvida det icke möjligtvis kan hända äfven Herr Grefven att någon gång hafva orätt.

Herr Almqvist: Herr Talman! mine Herrar! Det lider intet tvifvel, att det ju är högeligen af behovet påkalladt att så fort som möjligt erhålla en lag om vattenrätten, dess ordnande och begagnande. Det län jag tillhör är så genomträngdt af större eller mindre vattendrag, att man der kanske mer än å andra orter erfarit behöf af noggranna bestämmelser i den vägen. Dock får jag säga, att förhållandena icke äro alldeles så vådliga, som motionären antydt. Länsstyrelsen har icke blott rätt, utan pligt att efter förmåga reda dessa förhållanden och, då behovet deraf gör sig gällande, vidtaga nödiga åtgärder och i tvistiga fall bestämma de villkor, under hvilka vattenrätten må begagnas. Jag tror således icke, att det vore utaf så stor fara, om någon tid ännu skulle åtgå för frågans fullständiga ordnande.

Då det nu gäller att här vid lag fatta ett beslut, anser jag att man först och främst måste se till, huruvida man har skäl till det antagandet, att regeringen lagt eller har för afsigt att lägga frågan å sido, så att det af sådan anledning vore nödvändigt att ånyo fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på densamma. Om så skulle vara fallet, så medgifver jag att en skrifvelse kunde vara berättigad, men något skäl till ett sådant antagande synes icke vara för handen, ty efter hvad Grefve Sparre upplyst samt för öfrigt utaf öfverläggningen framgått och känt är, har Kongl. Maj:t oafbrutet egnat frågan all uppmärksamhet, i det densamma ej endast varit öfverlemnadt till utredning åt tvänne särskilda kommitéer, utan ock öfver dessas afgifna betänkande lemnats tillfälle för såväl länsstyrelserna som landstingen och hushållningssällskapen att yttra sig och slutligen Högsta domstolens utlåtande öfver frågan blifvit infordradt, så att ärendet nu endast beror på Kongl. Maj:ts slutliga pröfning. Om man nu således icke kan påstå, att Kongl. Maj:t hittills gått för långsamt till väga — och ingen talare har framställt häntydningar derom — hvartill tjenar det då att ånyo i ämnet aflåta en skrifvelse? Jag tror, att då Riksdagen redan förut framhållit nödvändigheten af, att regeringen bör utarbета och

till Riksdagen framlemna ett förslag till vattenrättens ordnande, och då det icke finnes skäl antaga, att Kongl. Maj:t lagt frågan å sido, det icke vore lämpligt att gifva några ytterligare påstötningar till Kongl. Maj:t om sakens företagande till behandling. Den siste talaren yttrade, att vi gerna kunde besluta en skrifvelse, ty det skulle visserligen icke leda till någonting, emedan Första Kammaren sannolikt komme att afslå en dylik hemställan, men genom dess uttalanden skulle saken ändå få en större vikt. Jag tror tvärtom, ty om Medkammaren afslår en skrifvelse till Kongl. Maj:t, så sker detta på grund af en vederläggning utaf de skäl, som skulle för-anlåtit en dylik skrifvelse, och ett afslag från Första Kammaren skulle således komma att motverka denna Kammares beslut. Det torde derföre snarare för-anleda ett uppskof än ett befrämjande af frågans afgörande. Utaf dessa sammanlagda skäl anser jag, att en skrifvelse i frågan icke bör aflåtas, utan kommer jag att lemna min röst för bifall till Utskottets betänkande.

Herr Uhr: Jag har icke en så dålig tanke om Första Kammaren som den siste talaren. Det är väl icke möjligt annat, än att Första Kam-maren skall inse behovet och nödvändigheten af en förändrad vattenrätt, äfven om den möjligen kan komma att förneka behovet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet. Frågan har för öfrigt aldrig varit före uti Nerikes läns landsting; jag har visserligen ej varit närvarande der detta år, men kan ändå upplysa om att så varit förhållandet.

Herr Asker: Herr Talman! mine Herrar! Då denna fråga sär-skildt tyckes vara egnad för parlamentariska talöfningar, så vågar jag hoppas, att ingen skall stöta sig deröfver, att jag, som icke förut vid denna riksdag begärt ordet, nu gör det för att få uttrycka den åsigt, att man vid beslutets fattande i frågan inom denna Kammare bör se till, huruvida ett sådant beslut verkligen må vara välbetäckt och ändamåls-enligt. Alla äro vi utan tvifvel intresserade af att den lagstiftningsfråga, hvarom här nu talas, så fort omständigheterna det medgifva, bringas till ett lyckligt slut. Ingen lär väl finnas bland dem, som gjort sig något närmare förtrogne med denna omfattande fråga, som icke måste erkänna såväl dess stora betydelse som dess svårlösta beskaffenhet; men om man nu beslutar en skrifvelse till regeringen med begäran att denna fråga ofördröjligen måtte af lagbyrån behandlas för att redan till nästa Riksdag framläggas till afgörande, så utöfvar man visserligen ett visst moraliskt tryck på regeringen, och det låter tänka sig, att frågan då blir — såsom en talare på stockholmsbänken uti en mycket tänkvärd motion uttryckt sig — afgjord med "den snabbhet som ärendets mogna pröfning påkallar"; men huruvida "snabbheten" alltid låter förena sig med den "mogna pröf-ningen", må lemnas derhän tills vidare. Snabbheten vid frågans afgö-rande kunde möjligen leda derhän, att förslaget framlades i sådant skick, att det hvarken kunde af denna Kammare eller Medkammaren bifallas. Jag hemställer derföre, huruvida man genom en skrifvelse i dylikt fall verkligen utöfvat den moraliska påtryckning på regeringen, att man deri-genom hade vunnit det ändamål, man åsyftat, och icke snarare motver-kat detsamma, derigenom att man utan giltig anledning påskyndat fram-

läggandet af ett lagförslag i en så stor, vigtig och omfattande fråga som denna, hvilken mer än de flesta påkallar en omsorgsfull och mogen pröfning.

Öfverläggningen var slutad. Enligt hvad derunder yrkats, gäfvos nu propositioner dels om bifall till Utskottets hemställan och dels om ärendets återförvisning till Utskottet. Propositionen på det förra yrkandet förklarades vara med öfvervägande ja besvarad, men då votering begärdes, blef, i anledning deraf, en så lydande omröstringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott hemställt i dess utlåtande N:o 3.

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är det ifrågavarande utlåtandet till Utskottet återförvisadt.

Voteringen utföll med 65 ja mot 100 nej, och hade Kammarerna alltså beslutat i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 8.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 8), angående ändring i Kongl. kungörelsen den 22 Juni 1871 angående lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

Härvid anförde

Herr Engman: Herr Talman! mine Herrar! Ädarnålet med min motion har, såsom bekant, varit en ändring i Kongl. kungörelsen den 22 Juni 1871 angående lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, så att desse skulle komma i åtnjutande af det anslag 1,100,000 R:dr Rant som vid sista lagtima riksdagen beviljades, på det sätt, att halfva bidraget skulle af staten utbetalas i Juli och andra hälften i Januari månad. Enligt nämnda förordning skulle nemligen tillskottet utbetalas efter requisition, insänd till Konungens Befallningshafvande i länen inom December månads utgång, sedan det af skolrådet blifvit styrkt och af folkskoleinspektör vitsordadt att de stadgade villkoren blifvit fullgjorda. Nu har visserligen, sedan jag väckte min motion, utkommit ett Kongl. cirkulär, som innehåller, att löne medeln skola få lyftas, derest requisition inkommer efter Juni månads början, sedan densamma blifvit *behörigen styrkt*. Hvad är det som skall behöfva styrkas? Jo, om jag ser efter i förordningen, finner jag att till aflönande af hvarje examinerad folkskolelärare eller lärarinna, som i årlig lön åtnjuter minst 400 R:dr och som under-

visar minst åtta månader af året, skall af statsmedlen utbetalas ett årligt bidrag, motsvarande halfva lönen. Frågan blef då: huru är det möjligt att styrka, att undervisningen förtgått åtta månader då requisitionen skall inlemnas i Juni månad? Det kunde ju hända, att vederbörande folkskoleinspektör helt enkelt vägrade att utlemna det bestyrkande, som erfordras. Min tanke är derföre den, att Utskottet bort föreslå medlens utbetalande, utan att man behöfver fästa afseende vid vilkoret att undervisningen skall hafva förtgått i åtta månader. På grund häraf tager jag mig friheten anhålla om återremiss till Utskottet för att få en skrifvelse aflåten, i syfte att vidtaga den förändring jag här antydtt till undvikande af alla onödiga och obehöfliga åtgärder från skolrådets sida.

Herr J. Bexelius: Om man också, vid ett hastigt genomläsande af den Kongl. kungörelsen af den 22 Juni 1871 och synnerligast af den sista punkten, skulle komma till samma åsigt af saken som motionären kommit, så tror jag, att när man närmare går igenom kungörelsen, skall man finna, att det icke, såsom han antagit, föreskrifves, att skolan måste hafva varit i gång åtta månader, så att man först i December månad skulle ega rätt att inkomma med ansökingar om utbekommande af de ifrågavarande statsmedlen. Jag ber, att till stöd för Utskottets åsigt få uppläsa några af de ifrågavarande punkterna i den Kongl. kungörelsen. Så heter det i första punkten: "att till aflönande af hvarje examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön, beräknad efter stadgade grunder, åtnjuter, utom husrum, vedbrand och kofoder, minst 400 R:dr samt *meddelar* undervisning i skolan minst åtta månader af året, skoldistriktet må ega att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande hälften af den lön läraren eller lärarinnan, förutom husrum, vedbrand och kofoder, åtnjuter, hvilket bidrag dock icke må öfverstiga 250 R:dr." Ut i andra punkten: "lärare eller lärarinna vid folkskola, som åtnjuter statsbidrag af 250 R:dr, skall vara förpligtad att, der skoldistriktet sådant önskar, *meddela* undervisning i skolan under tio månader af året." Och slutligen i tredje punkten: "att såsom bidrag till aflönande af lärare eller lärarinna vid småskola, som motsvarar sådan skolas ändamål att meddela förberedande undervisning för folkskolan, samt af hvarje biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola, skoldistriktet må, under villkor att sådan lärare eller lärarinna i årlig lön uppbär minst 150 R:dr och är med undervisningen sysselsatt minst åtta månader af året, åtnjuta statsanslag med 75 R:dr." Här af framgår att skolrådet eger med sina vid sammanträdet förda protokoll vitsorda, att undervisningen verkligen meddelas åtta månader af året, hvadan skoldirektionen sålunda eger att inkomma med requisition innan December månads utgång. Då man nu härmed jemför Kongl. cirkuläret af den 29 December 1871, så finner man att deruti stadgas, att dessa requisitioner må göras redan efter Juni månads början, då deremot i den citerade kungörelsen står "sednast inom December månads utgång". Således kan vederbörande skolstyrelse under hela tiden från Juni till December månads slut göra sina requisitioner, oberoende af huru länge undervisningen

fortgått. Jag tror därför, att Utskottet rätt uppfattat frågan och yrkar såhunda bifall till dess utlåtande.

Efter dessa yttranden bifölls utlåtandet.

§ 9.

Föredrogs Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 9), öfver Herr Ola Anderssons motion N:o 38, om utarbetande af fullständig förteckning öfver alla nu gällande lagar och författningar m. m.

Härvid yttrade:

Herr Sjöberg: Här är det återigen fråga om ett initiativ, i afseende hvarpå jag hyser vissa betänkligheter. Motionären har, såsom också synes af den korta inledningen till Utskottets betänkande, föreslagit utgifvande af ett register öfver alla under året upphäfdade lagrum, författningar eller delar deraf, och, i sammanhang dermed, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta fullständig förteckning öfver alla inom lagens områden nu gällande lagar och författningar samt uti nådig proposition densamma till Riksdagens pröfning framlägga. Utskottet utvecklar de skäl, hvarpå det anser ett sådant register, som det motionären förutsätter, icke leda till något resultat, och ehuru det är otvifvelaktigt, att ett sådant register, som motionären tänkt sig, kunde vara af ganska stor nytta, skulle det dock, efter min uppfattning, icke ega fullt praktisk användbarhet för en hvar, utan i strängaste mening komma endast vederbörande i Stockholm till godo, der man har tillgång till de i arkiven förvarade handlingar, på hvilka ett sådant register äfven borde innehålla förteckning. Utskottet har därför icke ansett sig böra understödja motionärens förslag i det afseendet, och deremot har jag i sjelfva verket ingenting att säga, men Utskottet har i det följande af sitt resonnement uttryckt sig på ett sätt, att det för mig åtminstone har sina svårigheter att rätt klart fatta Utskottets mening. Det talar nemligen om de goda, af enskilde utgifna lagsamlingar, vi redan ega; vidare om statsunderstöd såsom ersättning till enskilda personer, för att utföra det arbete Utskottet föreslagit. Så vidt jag kan fatta Utskottets mening, utgår det från den åsigten, att detta arbete väl kan förorsaka temligen mycket besvär, men att man har det till arbetet nödiga materialet så samlat, att det egentligen icke fordras någonting annat till sjelfva redaktionen, än att en person sätter sig vid skrifbordet, omgifven af årstrycket och de lag- och författningssamlingar, vi redan hafva.

Jag tillåter mig anmärka, att en dylik uppfattning är fullkomligt oriktig. För att åstadkomma en fullständig samling, sådan som Utskottet tänkt sig den, fordras arkivundersökningar, för hvilka till och med en ganska lång tidrymd icke torde vara tillräcklig. Detta kommer sig helt enkelt deraf, att icke endast det gamla årstrycket, utan äfven den nuvarande författningssamlingen, med undantag af några årgångar från den första tiden af den sednares utgifvande, befinna sig i det mest ofullstän-

diga skick. Jag tog mig friheten att vid föregående lagtima riksdag fästa uppmärksamheten på detta förhållande. i den motion jag då i ämnet afgaf, och då frågan derom förekom här i Kammaren, anmärkte jag, att det t. ex. på 1830-talet uti författningssamlingen i medeltal saknades omkring 20 nummer om året af sådana, till Kammarkollegium aflåtna Kongl. bref, resolutioner och cirkulär, hvilka voro af den beskaffenhet, att de antingen i mer eller mindre väsendtlig mån upphäfde bestående författningar eller också uppställde helt nya stadganden, hvilka ovillkorligen bort i författningssamlingen ingå. Denna fråga var naturligtvis alltför obetydlig för att kunna ådraga sig Stats-Utskottets uppmärksamhet och fann icke heller af Riksdagen något understöd; Andra Kammaren godkände visserligen förslaget, men det föll vid den gemensamma voteeringen.

Skulle nu meningen vara att erhålla en fullständig samling icke allenast af alla lagar och författningar, som falla inom den civila och kriminela lagstiftningens område, utan äfven af dem, som tillhöra den ekonomiska, så måste man taga i öfvervägande, att detta är ett ganska vidlyftigt arbete, som kräfver mycken tid och i följd deraf mycken kostnad. Jag vill dermed icke säga, att icke ett dylikt arbete vore af största vikt, men jag vill tillåta mig framhålla, att hvarje försök i denna riktning icke leder till målet, så länge man låter författningssamlingen fortfarande utgifvas på sätt som nu sker. Utskottet säger, att det trots sig finna, att ett utaf den auktoritet, som utgifver Kongl. författningssamlingen, utgifvet sammandrag eller register, ändamålsenligare än förut uppgjordt, skulle vara tillfyllestgörande. Detta skulle nemligen vara ett svar på motionärens förslag angående ett register.

Jag får för min del förklara, att jag icke har reda på, hvilken den auktoritet är, som utgifver Svensk författningssamling. Redaktionsarbetet är nemligen fördeladt på sju departement, och redaktören har ingenting annat med detsamma att skaffa, än att helt simpelt inregistrera författningarna i den ordning de utkomma; någon annan skyldighet eller granskningsrätt har han icke, och han kan således icke utföra något inflytande på den ordning, hvaruti arbetet inom de särskilda departementen bedrifves. Är nu således meningen med Utskottets förslag i första punkten uti klämman till dess utlåtande, att den lagsamling, man önskar sig, skall vara *fullständig*, så anser jag mig böra erinra derom, att detta icke kan vinnas, med mindre en grundlig arkivundersökning företages, för att medelst jemförelser med författningssamlingarna förvissa sig om, hvad som finnes der och hvad som icke finnes der, men som obestriddigt der borde hafva sin plats. För att vinna detta mål, måste man rådfråga snart sagdt hvartenda embetsverks arkiv här i Stockholm.

Utskottet har i första punkten af sin hemställan inskjutit orden "under offentlig tillsyn", sedan Utskottet förut sagt, att arbetet kunde öfverlemnas åt enskild person. Meningen af detta uttryck förstår jag icke, och det torde vara nödvändigt att närmare bestämma det, så att, för den händelse denna Kammarer godkänner förslaget, det må blifva begripligt för Första Kammaren, eller, om Första Kammaren skulle förstå och godkänna det, Kongl. Maj:t måtte kunna fatta dess egentliga mening. Vidare talas i andra punkten om, att ett register öfver alla under året upphäfdade och

tillkomna lagrum och författningar må i slutet af hvarje års författningssamling intagas. Ett sådant ega vi väl i sjelfva verket uti det kronologiska register, som bifogas hvarje års författningssamling, ehuru det, som jag nämnt, är ytterst ofullständigt, derföre att sjelfva samlingen är ofullständig. Dessutom är det icke nog att tala om under året upphädda och tillkomna lagrum, man torde väl äfven böra medtaga sådana lagrum, som utgöra tillägg till hvad som förut är stadgadt o. s. v. Jag har med hvad jag nu anfört hufvudsakligen velat framhålla, att, såvidt jag förstår, frågan icke blifvit utaf det Tillfälliga Utskottet fullständigt genomtänkt och utredd, och att det således är nödvändigt att uti sjelfva klämman göra några tillägg för att få närmare bestämdt hvad Utskottet åsyftat: och framför allt har jag velat betona, att intet försök i denna riktning kommer att leda till det afsedda målet, förr än man kan vara förvissad om att få ett fullständigt ärligt författningstryck. Jag skall icke underlåta att, om inga hinder mellankomma, ånyo framlägga mitt förslag i ämnet från sistlidne riksdag — fastän under en annan form — ty ehuru Kongl. Maj:ts regering otvifvelaktigt har god reda på den ofullständighet, som vidlärer detta författningstryck, så har jag icke kunnat finna, att den ringaste åtgärd från regeringens sida blifvit viktigen för att afhjelpa en ollägenhet, hvaraf regeringens ledamöter i första rummet måste lida, nemligen bristen på en god författningssamling med ett godt register. Att en sådan brist finnes till är allmänt erkänt, men en reform i detta hänseende synes vara så stor, att det icke tyckes vara möjligt att åstadkomma någon ändring härutinnan. Imellertid vill jag göra ett försök, och får nu blott anhålla, att Utskottets ledamöter måtte lemnas tillfälle att något närmare utreda frågan, innan den öfverlemnas till Första Kamman.

Herr Grill: Den värde talaren på stockholmsbänken har begärt upplysning om hvad Utskottet menar med de i den så kallade klämman förekommande orden "under offentlig tillsyn". Med detta uttryck, som jag föreställer mig att ingen gerna bör kunna missförstå, menar Utskottet, att Kongl. Maj:ts skulle lemna föreskrifter om planen för arbetet och sedermera tillse, att densamma under arbetets fortgång följes. Talaren tyckes mycket väl hafva insett, att ju längre man dröjer, ju mera svårt blir det att få någonting åtgjordt i saken, och då det för allmänheten är högst angeläget att få tillgång till en fullständig samling af de lagar och författningar, som nu äro gällande, tyckes mig således frågan endast röra lämpligaste sättet för erhållande af en dylik samling. Man har härvid att välja mellan tillsättandet af en särskild komité eller också arbetets öfverlemnande åt någon enskild, dertill kompetent person. Hvad den förra utvägen beträffar, har Utskottet uti motiveringen angifvit de skäl, som göra att Utskottet finner den mindre lämplig. Återstår således att anförtro arbetet åt en enskild person, som efter behof kunde utse sig biträden. En sålunda åstadkommen lagsamling borde kunna blifva lika fullständig för nuvarande tid, som t. ex. Backmans och Lundequists voro på sin tid.

Hvad andra momentet beträffar, så har samme talare skarpt betonat det bristfälliga och ofullständiga uti det register, som åtföljer "Svensk författningssamling". Det är just hvad Utskottet funnit, men afser att genom sitt förslag afhjelpa. Nämnade register uppgifver visserligen alla

författningar, som under året tillkommit, men icke dem, som helt och hållet eller delvis blifvit upphäfd, hvarför Utskottet uti sista momentet hemställt, det Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att föreskrift lemnas derom, att äfven de under året upphäfd lagrum och författningar uti årsregistret intagas.

Herr Grefve Sparre: Jag instämmer i den af den förste talaren yttrade åsigt, att hvad Utskottet begär är alldeles omöjligt att åstadkomma. Utskottet föreslår, att någon enskild person skall utföra det ifrågasatta lagsamlingsarbetet under offentlig tillsyn. Denne enskilde person skall således bedöma hvilka författningar och lagar äro upphäfd och hvilka äro gällande. Men, mine Herrar, jag, som haft det ärofulla, fast svåra uppdraget att deltaga i trenne särskilda lagkomitéer, hvar och en med ett mycket begränsadt arbetsfält, nemligen konkurslagstiftningen, hypoteksböckerna och utsökningsväsendet, kan försäkra, att då dessa komitéer slutligen skulle bestämma hvilka författningar och lagrum, de genom sitt arbete skulle upphäfa, så befanns sådant vara omöjligt. Ty bland massa författningar, som finnas, är det somliga, som blifvit delvis, andra åter helt och hållet upphäfd, och detta gjorde det för nämnda komitéer omöjligt att, oaktadt de bestodo af 3 till 5 personer, komma till något bestämdt resultat. Mångfaldiga likartade fall finnas. Så t. ex. när strafflagen var under utarbetande dels i en särskild komité och dels uti en beredning eller afdelning under Justitie-departementet, och man till slut skulle angifva hvilka lagrum den nya lagen upphäfd, kunde man icke heller komma till något annat resultat än att säga: "med upphäfvande af förut gällande lagstadganden"; och en sednare komité för utredande af frågan om domstolarnes organisation har äfven måst begagna samma utväg. Då man således icke en gång uti en mycket begränsad branche kunnat angifva detta — hvilka jättelika kunskaper, hvilket snille fordras ej för att med hela svenska lagstiftningen till arbetsfält utreda hvilka författningar och lagrum under århundraden äro upphäfd! Det fordras en utredning för hvarje särskild fråga, och i synnerhet i afseende å författningar, som beröra den ekonomiska lagstiftningen, blifva dessa utredningar vidt omfattande. Det må visserligen låta sorgligt, att en representant kan beklaga sig öfver, att han icke vet hvilka författningar och lagar som äro gällande, och hvilka som under tidernas längd blifvit upphäfd eller förändrade, men det fordras verkligen lagkunskap dertill, och det är bedröfligt att lagkunskapen kommit till den ståndpunkt, att den icke kan ligga inom området för hvarje mans vetande. Den står nu icke på samma ståndpunkt, som för tusen år sedan, då lagkunskapen bestod i några enkla satser, som kunde inläras af hvar och en. Nu fordras ondöme, insigt och studium i hvarje lagfråga med afseende å lagens sammanhang med en viss förekommande fråga, och detta måtte tillhöra juristerna. Det går visserligen an att uppdraga saken åt någon enskild person, men jag tror ej att något lagregister åstadkommes på det villkor, som Utskottet vill, det vill säga af enskild person under offentlig kontroll. Följden af denna tillsyn skulle blifva, att arbetet finge en officiel karakter och således blefve lag, en lag som omfattade alla brancher af lagstiftningen. Och den som skulle utöfva tillsynen finge samma arbete som den, hvilken blefve utsedd

att verkställa arbetet. För att kontrollera arbetet skulle således också någon person utses, som finge precis samma arbete som registrets upprättande kräfft, eller också skulle ett nytt, kontrollerande embetsverk upprättas. När vidare lagverket genomgått vederbörlig granskning, skulle det öfverlemnas till Riksdagen, som derom skulle besluta. Ty icke skulle det väl bero på några enskilda personer att säga, det den och den författningen är upphäfd, utan detta skulle väl afgöras genom ett riksdagsbeslut samt äfven underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Jag vill endast tillägga att för 15 år sedan tillsattes en komité, som arbetade i många år. Professor Bergfalk var en af dess ledamöter, och sedan komitén arbetat i åtminstone 12 år afslutades dess arbete, hvarvid man likvisst blott medhunnit och från trycket utgifvit en del af de författningar och lagstadganden, som det förelåg komitén att samla och ordna. Så svar är all dylik forskning.

Man har sagt, att Kongl. Maj:t vore rätta personen att bestämma hvilka lagar, som gälla eller icke. Förutsatt att man hos Kongl. Maj:ts regering kunde göra anspråk på den uppoffring af tid och krafter m. m., som för ifrågakarande arbete skulle tagas i anspråk, vill jag tillåta mig försäkra, att Kongl. Maj:t icke är rätta personen, utan Riksdagen. Hvad motionären begär och Utskottet tillstyrker är således absolut omöjligt att åstadkomma, och på sådan grund yrkar jag afslag.

Herr Carlén: Äfven jag tror eller rättare vet bestämdt, att det är alldeles omöjligt för regeringen ensam att åstadkomma ett sådant arbete, som i första momentet af utlåtandet omtalas, såvida det skall erhålla den utsträckning, som förslaget äsyftar. Jag vill dock icke såsom den föregående talaren taga handen full med svårigheter, utan jag tror fastmera, att en möjlighet finnes att åstadkomma *något* godt, nemligen om man inskränker frågan till sådana författningar, som ändra, förklara eller göra tillägg till allmänna lagen. Inskränktes frågan på detta sätt, så blir det icke allenast en möjlighet, utan nära på en visshet att samlingen kan åstadkommas, emedan förut inträffat ett dylikt fall, som tyckes bevisa att arbetet ej är omöjligt att verkställa. På Kongl. Maj:ts föranstaltan utgafs nemligen år 1807 en författningssamling, hvari upptogs alla författningar, som beröra allmänna lagen. Detta lagverk fortsattes sedermera af enskild person, häradshöfdingen Enblom, tills det på 1840- eller 1850-talet upphörde att utgifvas. Justitierådet Backman har äfven utarbetat ett dylikt verk, likväl i större skala. Enligt min tanke är planen för detta sednare icke rätt lyckad, emedan det äfven inrymmer icke blott författningar af ekonomisk beskaffenhet, utan äfven sådana, som t. ex. bevillningsförfordningen och stämpelpappersförfordningen, hvilka tillhöra beskattningsområdet och äro underkastade täta förändringar. Backmans samling är derföre numera föga användbar, men man måste dock använda den, emedan ingen fullständigare finnes. Kunde man derföre åstadkomma en samling af den beskaffenhet och efter den plan, som 1807 års samling, vore dermed säkert mycket vunnet. I Danmark finnes en sådan lagsamling, visserligen utgifven af enskild person, men på ministerns föranstaltande. I Norge finnes äfven en dylik samling. Då således motionen

tionen blef synlig och jag under samtal med motionären fann honom benägen att inskränka sitt förslag i den syftning jag antydt. började jag bysa förhoppning om att en tidsenlig lagsamling äfven för vårt land skulle kunna tillvägabringas till följd af det väckta förslaget. Jag får i sådant ändamål hemställa, om ej betänkandet, kunde återremitteras till Utskottet, på det att detsamma måtte taga i betraktande, huruvida icke Riksdagens begäran borde inskränkas dertill, att Kongl. Maj:t tacktes föranstalta om utarbetande af en fullständig samling af nu gällande lagar och författningar, hörande till det judiciela gebitet.

Hvad andra momentet i betänkandet beträffar, instämmer jag fullkomligt i de anmärkningar, som min ärade granne på stockholmsbänken här bredvid har framställt.

Herr Ola Andersson: Såvida hvar och en medlem af samhället, som derom vill bemöda sig, eger rätt att få veta hvad som är gällande lag, att få veta hvad han har att göra och låta för att uppfylla sina pligter och bevaka sina rättigheter, då är det ock samhällets pligt att klart och tydligt säga honom detta, utan att han behöfver genom kostsamma rättegångar söka att, till tjänst för sig och andra, vinna ett prejudikat, som ofta nog icke är det lyckligaste och som i sjelfva verket kanske gör den högsta domaremakten till lagstiftare i stället för lagskipare.

Jag åsyftar ej med mitt förslag att vinna något i afseende å lagens tydlighet. Detta är visserligen värdt att eftersträfvä, men man kan icke vänta att uppnå fullkomlighet. Deremot ligger det enligt min fulla öfvertygelse inom möjlighetens område att få klart och bestämdt angifvet, hvad som är gällande lag och hvad som är upphäfdt. Det är ovissheten härom som åstadkommer många rättegångar och svårigheter.

Ett par talare hafva påstått att ingenting i sådant syfte kan göras. En värd talare, representanten från Wenersborg, har i synnerhet motsatt sig mitt förslag, som han anser alldeles outförbart. Men på samma gång äro alla ense om, att det nuvarande tillståndet är otillfredsställande. Skall samhället då förklara sig vanmäktigt inför ett så berättigadt kraf på ett ordnad rättstillstånd, som allmänt gör sig gällande. Jag tror, att ju längre man väntar, ju svårare blir det, och att tiden nu är inne till vidtagande af förbättringar, ty någon gång förr eller sednare måste man företaga arbetet härmed; ju längre man dröjer, ju större virrvarr inträder i afseende å våra författningar, om hvilka man i många fall ej vet, huruvida de äro gällande eller icke. Kostnaden för det föreslagna arbetet skall blifva stor, säger man, men, såvida man ej nödvändigt vill förutsätta slöseri, så vill jag våga det påståendet, att ingen uppoffring är för vinnande af ett sådant mål för stor, och lika mycket penningar som detta skulle kosta, hafva kanske mer än en gång varit sämre använda.

En talare yttrade, att det skulle fordras en vidsträckt arkiv-undersökning. Jag har tagit kännedom om den så kallade författningskommissionens arbeten och kan deraf sluta till att äfven detta föreslagna arbete blir mödosamt, jag har aldrig förbisett detta, men anser att inga svårigheter i detta fall böra afskräcka oss från att söka åstadkomma en till-

förlitlig förteckning öfver gällande lagar och författningar. Jag har tänkt mig detta registreringsarbete af samma beskaffenhet som t. ex. Qvidings lagregister, men med uteslutande af allt som är uppläfdt. Herr Sjöberg trodde, att ett så beskaffadt register, om det kunde åstadkommas, skulle stanna inom Stockholm. Jag vet ej hvarföre det icke äfven skulle komma andra orter till gagn. Kommer registret till stånd, så tror jag, att enskilda personer sedermera *på denna grund* skola utarbета större eller mindre lagsamlingar, som då blefve tillförlitliga och som kunna vara allmänheten till tjänst. Utskottet har gått längre och begär en fullständig, utarbetad lagsamling. Jag kan naturligtvis ej vara annat än tacksam här för och önskar förslaget all framgång, ehuru jag anser den af mig föreslagna förteckningen vara, om ej så gagnelig, dock i det närmaste tillräcklig för att — då den blir färdig och gillad — utgöra grunden för enskilda lagsamlingar.

Herr Carlén vill gå en medelväg och lti den påtänkta lagsamlingen intaga endast de till det judiciela området hörande lagar och författningar, men utesluta alla, som röra den ekonomiska lagstiftningen, och alla dem, som äro underkastade tättare förändringar. Jag ansluter mig till detta förslag, men tror ej att återremiss är nödvändig, utan att man genom en förändring uti "klämman", skulle kunna få ärendet afgjordt i dag här i Kam-maren. Jag föreslår derföre, i likhet med Herr Carlén, att man vid slutet af första momentet i klämman tillägger orden "hörande till det judiciela området". Jag är dock ej riktigt nöjd med detta. I det kommunala lifvet stöter man också i detta afseende på stora svårigheter och jag tror derföre, att äfven de vid tiden för samlingens utgifvande gällande författningar, som beröra kommunala förhållanden, böra uti samlingen intagas, så att man åtminstone finge i slutet af samlingen ett register öfver denna del af lagstiftningen. Detta anser jag vara ett nödvändigt vilkor, likasom att det vore lämpligt att göra det i sammanhang med det af Herr Carlén föreslagna arbetet.

Jag anhåller vördsamt om proposition å mitt förslag.

Herr Sjöberg: En talare, hvilken, om jag icke bedrar mig, är ledamot af Utskottet, har så förklaradt betydelsen af de i första punkten i utlåtandet förekommande orden "*under offentlig tillsyn*", att dermed endast skulle antydvas att Utskottet ansett Kongl. Maj:t böra bestämma planen för det ifrågavarande arbetets utförande. Jag får likväl bekänna, att jag omöjligt kan fatta, det en sådan mening skulle ligga i detta ord. Ty så vidt jag förstår innebära de, att offentlig tillsyn skulle under en fortlöpande tidrymd utöfas öfver den person, åt hvilken, enligt Utskottets tanke, arbetet skulle uppdragas. Men för att utöfva en sådan offentlig tillsyn måste, såsom Grefve Sparre redan anmärkt, en oafslätlig uppmärksamhet egnas åt arbetet under dess fortgång, och då blir ju arbetets utförande i sjelfva verket öfverlemnadt åt någon mer än den person, på hvilken, enligt Herr Grilis förmenande, ansvaret derför ensamt komme att hvila. Såsom redan blifvit sagdt, och hvartill motionären äfven lagt märke, är det absolut omöjligt för en enda person, äfven om han ernådade en högre ålder, än som vanligen kommer oss menniskor till del, att kunna utföra detta arbete i den omfattning, Utskottet synes hafva tänkt sig det-

samma. Är det åter fråga om ett arbete i den inskränkta mening Herr Carlén nyss antydde, och som skulle afse den allmänna civila och kriminella lagstiftningen i egentlig mening, då är detsamma, enligt min uppfattning, mindre nödvändigt. Ty hvad den kriminella lagstiftningen angår, så har jag icke någon anledning att antaga, det författningssamlingen skulle i den delen vara ofullständig. Enahanda är förhållandet i fråga om den civila lagstiftningen, så vida man till denna icke räknar byggningsbalkens stadganden i allmänhet och en del af handelsbalken, men hvad dessa lagstiftningsgrenar, den civila och den kriminella i sådan mening fattade, beträffar, har man ju redan goda samlingar. Den ärade motionären synes också hafva afsett något annat eller tillvägabringande af en fullständig samling af alla de författningar och stadganden, som tillhöra den ekonomiska lagstiftningen.

Med detta, likasom mitt föregående yttrande, har jag endast velat fästa uppmärksamheten derpå, att, vill man i denna sednare syftning vinna något, så blir det ett arbete, som kommer att taga i anspråk flera personers gemensamma krafter och mycket lång tid äfvensom att kräfva ganska betydliga utgifter från statens sida. Dermed har jag naturligtvis ej velat säga att icke jag, lika med motionären och en hvar annan, är lifligt intresserad för åstadkommandet af ett dylikt arbete. Men jag framhåller ännu en gång, att det icke är lätt utfördt samt att det icke kan blifva annat än ett i viss mån mindre tillfredsställande verk, så länge den nuvarande författningssamlingen utgifves på sätt nu eger rum. Ty ehvad arbetet kommer att utföras af en person eller flere — jag föreställer mig att en komité måste nedsättas för ändamålet — så företer likväl författningssamlingen år från år samma ofullständighet, och det blir då i själfva verket ett arbete, som aldrig kan slutas.

Herr Ola Andersson: Jag ber att få ansluta mig till dem, som begärt återremiss af utlåtandet, på det Utskottet måtte komma i tillfälle att taga i öfvervägande det af Herr Carlén framställda förslaget till arbetets utförande jemte det af mig gjorda tillägg.

Herr Åstrand: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, ehuru jag inom Utskottet deltagit i dess behandling, emedan jag ansett de åsikter, som under diskussionen blifvit uttalade, hafva haft skäl för sig och att möjligtvis ett bättre resultat skulle kunna vinnas genom en förnyad behandling af motionen. Jag har dock icke af dem hvilka förordat återremiss hört någon bestämd uttalad åsigt om hvilken förändring som önskas. Visserligen har jag hört herr Sjöberg och greve Sparre önska borttagande af orden "under offentlig tillsyn" men icke tror jag att den så kallade klämman derföre blir bättre eller att Utlåtandet derigenom kan åstadkomma någon egentlig förändring; och det vore ju, som motionären redan sagt, en lätt sak att nu genast göra denna uteslutning. Herr Grill har redan besvarat herr Sjöbergs tvifvelsmål om hvad Utskottet egentligen afser med sitt förslag, och jag ber att i detta afseende få något komplettera hans yttrande. Utskottet har nemligen tänkt sig saken så, att, om en underdånig skrifvelse afläts till Kongl. Maj:t med begäran att en enskild person måtte utses att verkställa arbetet, så skulle

den sålunda utarbetade lagsamlingen icke erhålla vitsord, äfven om den vore af Riksdagen pröfvad och sanktionerad, om den icke grauskats af en komité och sedan af Högsta domstolen. Men då erfordrades att många personer satte sig in i frågan, samt skulle åtgå en fyra gånger så lång tid innan dessa myndigheter kommo till något beslut och bestämdt uttalade sig om arbetet vore tillförlitligt eller ej. Utskottet har derföre med orden "offentlig tillsyn" endast velat afse att samlingen blefve så fullständig som möjligt, utan att den derföre betraktades såsom ett uttryck af allt hvad inom lagstiftningen vid denna tidpunkt ansåges gällande eller icke. Vi hafva här också fått en sorglig skildring af Grefve Sparre om huru kleu i detta afseende lagkunskapen är i vårt land, och jag kan visst icke jäfva honom. Han yttrar att lagkunskapen numera har blifvit en vetenskap och att det icke lyckats någon att tränga sig så in i den, att derigenom vunnits en klar föreställning om hvad som verkligen finnes i lagen stadgadt eller ej, och han tillade, att det varit omöjligt äfven för komitéer, der tre till fem lagfarna personer sutit, att säga hvad som i hvarje speciellt fall är gällande lag eller icke. Detta är ett fattigdomsbevis, som äfven jag för min del anser riktigt, men som är högst beklagligt. Jag tror verkligen att inom landet icke finnes en enda person som kan säga hvad som är lag och icke lag; och befinna vi oss på en sådan punkt, anser jag det vara stora skäl att söka draga oss ur denna labyrinth — och bättre sätt dertill finnes väl icke än att förskaffa oss en fullständig lagsamling. Skulle än denna samling icke utesluta möjligheten af att något blefve förbisedt, skola dock, som jag hoppas, undantagsfallen blifva färre än de äro i närvarande stund, enär väl den person, som egnar sin tid och sina krafter uteslutande åt studiet af detta ämne, skall kunna upplysa om hvad som i lagen är gällande eller icke. Jag vill, såsom redan är antydt, icke motsätta mig en återremiss, men önskade att få tydligare uttryckt hvad Kammarerna dermed vill vinna.

Herr Grefve Sparre: Jag ber få nämna att den siste talaren missförstått mitt förra yttrande. Jag har icke sagt det vara omöjligt för juristerna att bestämdt säga hvad som i hvarje fall är lag. Tvärtom, måste det ju vara deras skyldighet och en nödvändig kunskap hos dem att i hvarje fall veta hvarefter de skola döma. Hvad jag sagt är att de komitéer, som blifvit tillsatta för utarbetandet af lagsamlingar, icke lyckats att på förhand uppräknat de författningar eller paragrafer som icke ega gällande kraft. Det är en stor skillnad mellan att kunna, å ena sidan, bestämdt förklara hvad som i hvarje speciellt fall är rätt och, å andra sidan, på förhand uppräknat alla författningar. Det sednare förutsätter ett studium i hvarje särskildt fall af dessa författningar. Skulle t. ex. representanten från Östergötland ställa till mig en fråga om hvad i det ena eller andra fallet är lag, så skulle jag besvara en sådan fråga efter bästa förstånd. Framställde han åter den begäran till mig att jag skulle uppräknat hvilka lagar som äro upphäfdas eller ej, så nödgades jag svara att jag icke kunde det.

Nu ber jag endast att få yttra några ord om den ifrågasatta återremissen. En talare har påyrkat en sådan för att sätta Utskottet i tillfälle att tillstyrka utarbetandet af en rent judiciel lagsamling. Men då

föranlätas jag att fråga, om motionären verkligen kan vara belåten endast med en dylik; och jag ber att i detta afseende till en början få erinra motionären att han egentligen afsett att få en fullständig förteckning i de nu gällande kommunallagarne. Betrakta vi t. ex. Lundequists lagsamling, så finna vi, att den ena hälften af densamma består af lagar, under det den andra hälften innehåller författningar, till aldra största delen liggande utom det judiciela gebitet. Hvad detta sistnämnda beträffar, så är det redan påpekadt, att lagsamlingar i detta afseende blifvit under offentlig kontroll utarbetade åren 1807, 1819 och 1831. Visserligen vore det tänkbart att en ny sådan samling blefve utarbetad. Men jag tror detta icke vara behöfligt, eller att det ens vore skäl att derom göra någon anhållan hos Kongl. Maj:t. En sådan författningssamling komme visserligen att innehålla de lagar, som blifvit stiftade under tidsperioden 1831—1871, men icke de hvilka äro upphäfdade, och det är likväl just en uppgift i det sednare hänseendet motionären begärt samt Utskottet tillstyrkt. Svårigheten ligger just deri att få en bestämd förklaring öfver hvilka lagar eller paragrafer blifvit upphäfdade, och i sådant afseende måste nu pröfning vid hvarje särskildt fall ega rum. Om nu Kammarerna beslutar en återremiss, så kommer således Utskottet förmodligen att tro meningens dermed vara den af en talare från stockholmsbanken angifna och hvari motionären förenat sig; och jag frågar då ännu en gång, om motionären kan anse sig nöjd med om det utkommer en författningssamling angående den allmänna lagen. Beträffande detta har Herr Sjöberg redan anmärkt, att dit hänföres icke byggningsbalken, liksom ej heller större delen af de ekonomiska lagarne. Och under dessa rubriceras ju lagarne om hemmansklyfning och jordafsöndring, skiftestadgan, legostadgan, alla kommunallagar, fiskeriestadgan, ordningsstadgan för städerna, hushållningen med skogen, frågor om näringsfrihet m. m., eller med ett ord alla frågor som beröra det allmänna lifvet och hvilka för kommunalmanen och landtmannen säkert äro af långt högre intresse än frågorna om den abstrakta civilrätten. Jag tror således att en återremiss, ehuru jag mycket väl ser Kammarernas tilbøjlighet för en sådan, icke tjenar till något och att, om den blir beslutad, den kommer att leda till helt annat resultat än både motionären och hvar och en annan tänkt sig, nemligen att vi möjligtvis få en lagsamling rörande de rent juridiska lagarne; och en sådan kunna vi gerna lemna åt juristerna och dem som plåga dessa med rättstvister.

Herr Ola Jönsson: Det är måhända djerft af mig att uppträda i en fråga, som redan inom Kammarerna blifvit behandlad af så många skickliga jurister. Men jag vill nämna, att jag för flera år sedan var af alldeles samma åsigt som motionären beträffande nyttan af just en sådan lagsamling, om hvars åstadkommande han nu väckt förslag. Men det svarades mig då att, ehuru man erkände både nyttan och behovet af en sådan samling, det vore omöjligt för en person att åstadkomma densamma, om han ock deråt egnade hela sin lifstid. Jag nöjde mig den gången med ett dylikt svar. Men det förekommer mig likväl, att, om man erkänner nyttan och behovet af företaget, något absolut hinder för dess utförande icke måtte förefinnas. En återremiss lär icke tjena till något. Men deremot föreställer jag mig, att, om Kammarerna nu bifaller Utskottets för-

slag såsom det är, och om Första Kammarén intresserar sig för detsamma, och som naturligt hänvisar detsamma till ett Tillfälligt Utskott, detta Utskott möjligen kommer att lyckas bättre vid affattandet af sjelfva klämmen, än det Utskott, hvars utlåtande nu behandlas. Kunde man på detta sätt jemka hop till ett resultat, som leder till målet, tror jag detta vore af stor nytta. För min del yrkar jag derföre bifall till förslaget sådant det nu är.

Öfverläggningen förklarades slutad. Kammarén biföll Utskottets förslag; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, detta beslut, genom utdrag af protokollet, Medkammarén delgifvas.

§ 10.

Föredrogs och bifölls Andra Kammaréns Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 10) i anledning af en af Herr C. Magni väckt motion N:o 70, om nedsättning i den å statens jernvägar för gödningsämnen bestämda fraktafgift.

§ 11.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 7, i anledning af väckt motion, om upphäfvande af den i 4 kap. 5 § jordabalken stadgade skyldighet att hembjuda frälseskattehemman åt räntegaren.

§ 12.

Förekom till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om ändring i konkurslagen den 18 September 1862.

Ordet begärdes af

Herr Åke Andersson, som anförde: Då motionären icke vill begära ordet och försvara sin motion, så och då jag sjelf för fyra riksdagar sedan väckt ett förslag i samma syfte, ber jag att få yttra några ord i frågan. Då jag första gången väckte denna motion, gick jag ut från den synpunkten, att det måtte stå borgenärerne fritt att sjelfve välja rättens ombudsman, om de ansåge honom för boets förvaltning behöflig eller i motsatt fall blifva honom qvitt och icke påtvingas honom af domaren. Jag har sedan vid hvarje riksdag förnyat min anhållan, men Lag-Utskottet har hvarje gång afslagit min motion, och detta har icke så mycket förundrat mig. Hvarje gång hafva samma motiv blifvit anförda mot mitt förslag. Men det gläder mig ändå nu se, att det finnes personer inom Lag-Utskottet, som till en del gilla min åsigt, hvartill jag dömer af Herr Carléns reservation, hvari ett par ledamöter instämt och hvari uttalas den mening, att rättens ombudsman icke är behöflig vid alla konkurser. Jag påminner mig att vid 1870 års riksdag denna Kammaré med icke så liten pluralitet afslog Utskottets utlåtande och biföll min motion. Läger jag detta tillsammans med ofvannämnda reservation, så anser jag att man icke sak-

nar förhoppning att i sinom tid kunna komma derhän, att borgenärer i konkurser blifva befriade från det trassel, hvarför de nu genom stadgandet om rättens ombudsman äro utsatta. Något annat resultat, än det hvartill Utskottet kommit, lärer väl icke nu vara att påräkna. Men jag hemställer, huruvida icke Kammaren, med ogillande af motiven i utlåtandet, ville, på grund af de utaf Herr Carlén anförda skälen, låta vid detsamma bero.

Herr Grefve Sparre: Institutionen om en rättens ombudsman är enligt min åsigt nödvändig med afseende på de förändringar, som den nya konkurslagen infört. Långt ifrån att borgenärerna genom denna nya konkurslag, såsom den siste talaren yttrat, äro ställda under något slags förmynderskap, äro de tvärtom genom samma lag befriade från det förmynderskap, hvarunder de förut stodo, och ega sjelfva att handhafva sina rättigheter. Endast i tvistiga fall och då stridiga intressen icke kunna förenas har lagen infört stadgande om en person, som skall vara fredsmäklare i dessa stridigheter, hvarjemte han såsom rättens ombudsman skall utöfva en viss kontroll öfver sysslomännens förvaltning. Möjligen skulle vid en och annan mindre konkurs rättens ombudsman kunna undvaras; men det är i allmänhet mycket svårt att säga när han är nödvändig eller icke; ty det beror derpå, huruvida anmärkningar göras mot de bevakade fordringarne, hvilket icke alltid sker på inställedagen. Det är af dessa skäl, äfvensom derföre att en fullständig omarbetning af lagen skulle blifva nödvändig, som Utskottet afstyrkt motionen. Och då hvarken motionären eller någon annan yrkat någon ändring i det slut, hvartill Utskottet kommit, så hemställer jag, om Kammaren kan finna det lämpligt att gifva Utskottet denna dementi att, med ogillande af motiven, lägga dess utlåtande till handlingarne. Skulle så emellertid blifva Kammarens beslut, så får väl Utskottet finna sig dervid.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Såsom synes af den vid betänkan-det fogade reservationen, har jag icke kunnat dela Utskottets åsigt i förvarande fråga. Jag har, i likhet med motionären, ansett det böra stå fordringsegare fritt att välja rättens ombudsman eller icke. Det är väl bekant hurusom, i synnerhet i smärre konkurser, den betydligaste delen af tillgångarne åtgår till sysslomännen och rättens ombudsman. Vore det tillåtet att undvara denna sednare, skulle åtminstone i många fall en stor del af tillgångarne besparas så väl för gäldenärerna som fordringsegarne. Jag har derföre i Utskottet för min del ansett mig böra understödja motionärens förslag. Hvad åter beträffar den af den siste talaren omnämnda fredsmäklingen, så anser jag den icke vara så särdeles nödvändig, i synnerhet i sådana fall der ingen fredsmäklare behöfves. I alla händelser anser jag det vara gäldenärens ensak att begära sådan eller icke. För min del skulle jag icke varit emot en återremiss till Utskottet af utlåtandet om sådant satts ifråga, då jag är fullt öfvertygad att Lag-Utskottet med de krafter, hvaröfver det eger föfoga, ganska väl skulle kunna utarbeta ett nytt förslag i ämnet, ehuru jag väl inser det dryga arbete som erfordrades till följd af nödvändigheten att omarbeta åtskilliga lagparagrafer. Men jag tror dock tillika, att Lag-Utskottet har så fullt upp att

göra under denna riksdag, så att det kan vara fråga om huruvida alla de ärenden som ännu återstå, såvida de skola fullständigt utredas, kunna medhinnas, och då enellertid den förste talaren yrkat att utlåtandet måtte läggas med ogillande till handlingarne, så skall jag nöja mig med detta och förenar mig således med honom i detta yrkande.

Herr Engman: Äfven om jag måste erkänna riktigheten af den åsigt, att rättens ombudsman i konkurser är öfverflödig, synnerligast i de mindre, inser jag dock icke att något nu kunde vinnas genom återremiss, då Första Kammaren bifallit Utskottets betänkande oförändradt. Vid sådant förhållande får jag yrka bifall till utlåtandet.

Efter denna öfverläggning blef Utskottets hemställan bifallen.

§ 13.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 9, i anledning af väckt motion om upphäfvande af lagens stadgande i 30 kap. 1 § rättegångsbalken om erläggande af revisionsskilling.

Härvid afgåfvos yttranden af:

Herr Granlund: Då Första Kammaren redan bifallit Utskottets betänkande, och frågan om den i min motion föreslagna lagförändringen således för denna gång förfallit, finner jag väl, att just ingenting för närvarande är vid saken att göra. Dock beder jag att få yttra några ord med afseende på Utskottets motivering. Ingen lär förneka, att i vårt land rättegångsväsendet är temligen inveckladt och uppfyllt af formaliteter, så att få blifva i stånd att vid sina rättegångars utförande iakttaga allt, som fordras för att fullkomligt bevaka deras rätt utan att anlita rättegångsbiträde. De mindre bemedlade, hvilka icke hafva råd att hålla sig pålitliga rättegångsbiträden, förlora ofta sina processer, blott derföre, att vissa formaliteter försummats. Om man nu — såsom vid nyssnämnda förhållanden så lätt till följd af oväsentliga omständigheter kan inträffa — tappat sitt mål i underrätt och hofrätt; är det icke då, frågar jag, nästan så, som om man skulle nödgas betala för rättigheten att få målet pröfvadt af Högsta domstolen? Jag tror att knappast någon, icke en gång den bemedlade, utan en känsla af vedervilja erlägger denna afgift, den så kallade revisionsskillingen. Väl säger lagen att man kan blifva befriad från samma afgift, om man är utfattig, men för den, som icke är alldeles medellös, är en sådan befrielse förbunden med högst betungande villkor, såsom uppteckning och värdering af hans egendom m. m.; och derest man i löst och fast gods, som för gäld ej häftar, eger 500 daler eller 250 R:dr, måste man erlagga mer än tredjedelen af sin egendom eller allt hvad man eger — för att få ett mål pröfvadt af Högsta domstolen.

Man har nu såsom skäl för revisionsskillingens bibehållande anført, att, om den föreslagna förändringen antoges, Högsta domstolens arbete skulle ökas i högre grad, än som med göromålens jemna gång derstädes

kunde sammanstå. Jag kan icke tro detta, då lagen uti 16 § af rättsgångsbalkens 30 kap. innehåller bestämmelser, som äro väl egnade att påkalla betänksamhet, innan man drager sin sak under Högsta domstolen. Sagde lagparagraf stadgar nemligen: "Gillar Konungen Hofrättens dom; gäldade den, som Konungen sökte, sin vederpart kostnad och skada. Pröfvas det, att han, emot bättre vett och klara skäl, dragit saken under Konungen; böte 500 daler och fullmäktigen plikte med fängelse, så lång tid, Konungen finner brott hans förtjent hafva". Ehuru Utskottet säger, att denna lagparagraf i allmänhet icke tillämpas — hvarföre icke kan jag ej förstå — skulle jag tro, att deri stadgas bättre medel, än revisionskillingen, till förekommande af det fruktade missbruket. Och om, efter borttagande af revisionskillingen, en sådan frihet skulle missbrukas och Högsta domstolen skulle öfverhupas af göromål, så skulle kanske berörda lagrum blifva tillämpadt. Man säger, att den, som tappar hos Högsta domstolen, möjligen utan fog besvärat domstolen, men detta gäller långt ifrån i alla fall, ty mången vinner i Högsta domstolen, som förlorat i båda underrätterna, och mången tappar i Högsta domstolen med blott en enda rösts öfvervigt. Jag är öfvertygad, att den gamla, föråldrade bestämmelsen om revisionskillings nedsättande förr eller sednare skall ur vår lagstiftning blifva borttagen, och jag har velat med några ord inför Kammarerna försvara min motion, ehuru jag, i betraktande af det beslut, Första Kammarerna redan i frågan fattat, icke finner skäl att framställa något yrkande.

Herr Grefve Sparre: Jag vill i anledning af den siste talarens yttrande blott göra några få anmärkningar. Han har sagt, att de, som icke kunna skaffa sig skickliga rätttegångsbiträden, förlora sina processer. Detta är nog sannt, men det kan Lag-Utskottet icke hjälpa. Den, hvars sak icke skötes, förlorar. Vidare har den siste talaren frågat, om det icke vore förbundet med obehag att erlägga ifrågavarande afgift. Ja, mine herrar, jag går för min del ända derhän att påstå, att utgifter i allmänhet äro obehagliga. Om jag kan slippa dem, ser jag det helst, och det vore mig synnerligen kärt att kunna undgå sådana af både ett och annat slag. Att få processa, utan att det kostade en enda fyrk, det vore otvifvelaktigt utmärkt roligt för den, som gerna vill gräla, men för den, som detta icke vill, vore ett allt för stort öfverflöd af processer icke fullt lika trefligt. När man tappat sitt mål i två instanser och icke ens är så pass öfvertygad om sin rätt, att man derpå vågar göra insatsen af de 100 riksdalerna i revisionskillning, då kan man låta bli att fortsätta grälet.

I allmänhet kosta i Sverige processer jemförelsevis litet; och i allt fall är revisionskillingen en obetydlighet emot kostnader till saksförare-arvoden och dylikt. Fordomdags var denna afgift af stor betydighet, men nedsättningen i penningvärdet har gjort den nästan till en småsak.

För öfrigt tror jag, att den ifrågasatta förändringen icke kan ske, utan att i sammanhang dermed införas nya stadganden angående verkställighet af Hofrätts dom såsom vilkor att få draga densamma under Konungen. Härom hafva komiterade för utsökningsväsendet afgifvit förslag, och om detta blefve lag, kunde måhända utan olägenhet stadgandet

om nedsättande af revisionsskilling upphävas; men för närvarande skulle ett sådant upphäfvande endast förvissa den i Hofrätten tappande parten om ökad lätthet att uppehålla sin motpart äfven i hans klaraste rätt under ett par års tid, ty så mycket förlängas oftast rättegångar genom deras fullföljande till Kongl. Maj:t. Derföre, synes det mig, må gerna fordran på denna hundrariksdalerssedel vara ett återhåll mot sådant missbruk. Den siste talaren har väl sagt, att häremot finnes i lag stadgadt ett annat korrektiv; men faktum är, att Högsta domstolen anser det icke liberalt att tillämpa berörda lagstadgande, och att det derföre ej heller tillämpas; och hvad beträffar den ärade talarens mening, att samma lagstadgande skulle blifva tillämpadt, om Högsta domstolen blefve öfverhopad af göromål, så får jag anmärka, att Högsta domstolen har varit öfverhopad af göromål till den grad, att Riksdagen måst besluta förstärkande af domstolen, men likväl tillämpades icke sagda korrektiv, emedan man ansett det vara orimligt att straffa någon för det han tror sig hafva en rättvis sak. Det är sämre att för den, som vill söka Konungen, stadga bötesansvar, om han finnes utan fog hafva fullföljt sitt mål, än att af honom fordra revisionsskilling, som han återfår, i fall saken vinnes.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 11), i anledning af väckt motion om krigsundervisning i skolorna samt obligatorisk vapenöfning för ynglingar, från 15 års ålder tills de inträdt i beväringåldern.

Jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen skulle detta beslut, genom utdrag af protokollet, Medkammären delgifvas.

§ 15.

Vid föredragning af Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 3, i anledning af väckt motion om ändring i 13 och 16 §§ Riksdags-ordningen, begärdes ordet af

Herr Grefve Sparre: Då meningen är, att grundlagarne skola vara tydliga och bestämda, vill jag med afseende på redaktionen af ifrågavarande förslag till grundlagsändring anmärka, att det är mycket svårt att veta, hvad man bör förstå med ordet "köpingar". Enligt Utskottets förslag skulle början af 2 mom. i Riksdags-ordningens 13 § lyda så: "Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en ny riksdagsman". Visserligen förekommer i samma lagrum, äfven efter dess nuvarande lydelse, ordet köpingar, och Utskottet synes derföre kunna med skäl på min anmärkning svara, att paragrafens redaktion icke blefve sämre än förut. Men då paragrafen skulle skrivas om, är det, enligt min tanke, olämpligt att icke hafva valt ett annat ord. Isynnerhet då förslaget just afser att upphäfva nu gällande föreskrift, att de städer, som icke hafva egen jurisdiktion, skola

räknas till landet, och således den egna jurisdiktionen icke, såsom hittills, skulle vara det utmärkande kännetecknet för städer i fråga om riksdagsmannaval, blir det kinkigt att finna gränsen mellan städer och köpingar, hvilka sednare fortfarande skulle räknas till landet. Om den egna jurisdiktionen för mindre städer upphörde, skulle jag gerna vilja veta, hvilken skillnaden blefve mellan en stad, sådan som t. ex. Åmål, med 1,500 innevånare, och en köping, sådan som Trollhättan, med öfver 3,000. Distinktionen blefve naturligtvis allt svårare, i samma mån städernas egna jurisdiktion komme att upphöra.

Då emellertid sannolikt många önska framgång åt förslaget, och min vördsamma tvekan om lämpligheten af berörda, deri förekommande uttryck möjligen icke vinner bifall, vill jag icke framställa något yrkande, men jag har ansett mig icke böra underlåta att fästa Kammarens uppmärksamhet på det mindre lyckliga i förslagets redaktion, hvaraf förr eller sednare kommer att vållas tvekan vid lagens tillämpning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls, och blefvo alltså de i utlåtandet framställda förslag af Kammarerna antagna att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling.

§ 16.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående Bruksegaren P. Löfs ansökning i fråga om dispositionen af köpeskillingen för afverkad skog å Ejhedens hemman och Ohre sockens öfverloppsmark i Kopparbergs län;

Bifölls;

och N:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, med öfverlemnande af förteckningar öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar;

Lades till handlingarne.

§ 17.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 12), angående väckt fråga om skyldighet för innehafvare af sådan statens egendom å landet, för hvilken bevillning efter 2:dra artikeln ej erlägges, att utgifva fyllnadsbidrag till folkskollärares aflöning i förhållande till egendomens taxeringsvärde; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, detta beslut, genom utdrag af protokollet, Medkammarerna delgifvas.

§ 18.

Börjades föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel.

Punkten 1.

Bifölles.

Punkten 2.

Herr Åstrand: Det är icke utan en viss förvåning, som jag läst Stats-Utskottets utlåtande i denna punkt, då jag nemligen ej förstår, hvilka skäl som kunnat föranleda Stats-Utskottet att nu afstyrka bifall till enahanda förslag om löneförhöjning, hvilket i föl med anledning af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet af dåvarande Stats-Utskottet bifölles. Jag vet visserligen, att vid den punkt, som afhandlade denna fråga, var fogad en reservation af utskottsledamöter från denna Kammare; men Utskottet har deremot nu i år — och utan att mer än en enda reservant anmält sig mot dess beslut — förklarat, att det icke funnit några nya skäl framlagda för bifall till den löneförhöjning, som afses med min motion, hvadan ock Utskottet afstyrker bifall till densamma. Jag vill icke trötta Kammaren genom att upprepa alla de upplysningar, som under nästlidne lagtima riksdag meddelades angående den nu ifrågavarande tjänstemannens åligganden, samt huru strängt hans tid är upptagen, utan skall jag endast fästa mig vid några enkla omständigheter, hvilka dock torde utöfva någon inverkan på hvar och en, som verkligen vill taga skäl.

Landtmäterifiskalens årliga inkomster uppgå numera till endast 2,839 R:dr 50 öre. Som vi veta, utgöres detta embetsverk af endast en högst liten tjänstemannapersonal, hvarföre ock utsigten till befordran och bättre utkomst i framtiden ej är på långt när så stor som i flera andra embetsverk och collegier. Snarare skulle man kunna säga, att den enda utväg för denne tjänsteman att erhålla förbättrade löneförmåner är att möjligen någon gång blifva befordrad till landtmäterisekreterare. Som nog samt är bekant, hafva lefnadskostnaderna, isynnerhet här i Stockholm, under det sista decenniet betydligt stigit för hvarje år. Hvad som härvid särskildt torde förtjena att framhållas är, att de båda artiklarne hyra och ved äro ganska betungande för alla de tjänstemän, som härstädes hafva familj att underhålla. Dessutom får jag fästa herrarnes uppmärksamhet derå att, då vi såsom ledamöter af Andra Kammaren uppbära ett arvode af 1,200 R:dr, så afses dermed endast en godtgörelse för våra enskilda personer, hvaremot den nu ifrågavarande tjänstemannens lönevillkor ej böra bestämmas endast efter hans personliga ställning, utan äfven med fästadt afseende å hans skyldighet att med dessa inkomster föda familjen; ty det lär väl ej få antagas, att man velat ålägga denne tjänsteman att underkasta sig caelibat. Om nu så är, att lönen är otillräcklig — och detta har icke ens kunnat bestridas af dem, som yrkat afslag å löneförhöjningen — så kan jag ej finna att man rimligtvis må begära, att denne tjänsteman skall kunna med den oväld, som höfves, sköta sin tjenst. Bland alla de göromål, som åligga landtmäterifiskalen, är, såsom vi veta, äfven det att granska landtmätarnes betydliga kostnadsräkningar för skiftesåtgärder, ett arbete, som delegarne i skifteslagen i allmänhet ej sjelfva kunna verkställa, utan måste de härvid lita på att detsamma med omsorg och skicklighet utföres af landtmäterifiskalen.

På dessa och öfriga skäl, hvilka jag ej nu anser mig böra ånyo upprepa, anhåller jag vördsamt hos Herr Talmannen om proposition å afslag af Utskottets hemställan samt bifall till min motion.

Herr Hörnfeldt: Bland de många skäl, som vid sistlidne lagtima riksdag anfördes mot bifall till Kongl. Maj:ts proposition i samma ämne hvarom nu är fråga, var äfven det att, på grund af den nya löneregleringen, den nuvarande innehafvaren af landtmäterifiskaltjensten haft sig noggsamt bekant, att lönen under hans tjenstetid ej skulle komma att uppgå till fullt samma belopp som för hans företrädare i tjensten. Härtill kommer äfven den omständigheten, att göromålen för den nuvarande landtmäterifiskalen väl svårigen kunna påstås vara lika stora som för hans företrädare, utan hafva tvärtom hans embetsåligganden under de sednare åren i betydlig mån minskats. Ett ytterligare skäl att ej bevilja den nu ifrågasatta löneförhöjningen finner jag uti resultatet af den gemensamma omröstningen i samma fråga vid nästlidne lagtima riksdag, då Kamrarne med den betydliga majoriteten af 179 *nej* mot 98 *ja* afslog Kongl. Maj:ts förslag i detta afseende. Dessa omständigheter hafva för mig utgjort tillräckligt talande skäl att inom Stats-Utskottet afstyrka bifall till den nu föredragna motionen.

Dessutom skulle det, enligt min föreställning, vara, minst sagdt, besynnerligt, för att ej säga inkonsequent, handladt af oss, om vi nu, på grund af enskild motionärs af Utskottet afstyrkta förslag, *beviljade* samma löneförhöjning, hvilken vi i fjol, på grund af Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta förslag, med stor majoritet afslog.

På dessa skäl yrkar jag bifall till Stats-Utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Åstrand: Då den siste talaren gjort en jemförelse mellan den nuvarande landtmäterifiskalens och hans företrädares lönevillkor, samt tillagt att nedsättningen i lönen fullt motsvaras af minskningen i göromål, så ber jag härvid endast få erinra, att den förre landtmäterifiskalens samtliga årliga inkomster uppgingo till 4,000 R:dr. under det att deremot den nuvarande innehafvaren af denna tjenstebefattning ej ens komme att uppbära så mycket som 3,500 R:dr om året, derest den nu föreslagna löneförhöjningen beviljades. Häraf torde hvar och en inse, att en ganska betydlig nedsättning i denne tjenstemans lönevillkor egt rum. Att deremot någon väsendtlig minskning i hans göromål inträffat, har jag mig ej bekant, utan upptaga hans tjensteåligganden hela hans tid, hvadan han ock ej kan blifva i tillfälle att på enskild väg i någon mån föröka sina ringa inkomster.

Hvad slutligen angår samme talares yttrande om den samfälda voteringen i denna fråga under sistlidne års lagtima riksdag, så tror jag verkligen ej, att man bör tillmäta denna händelse så stor betydelse som han funnit för godt att göra. Vid en gemensam omröstning torde det nemligen ofta hända, att icke alla Kammarrens herrar ledamöter bibehålla i friskt minne alla de bindande skäl, som förut under diskussionen blifvit anförda för bifall till ett ifrågasatt anslag, utan att man då, under bemödande att vara så sparsam som möjligt, uraktlåter att göra bestämdt

klart för sig ändamålet med det begärda beloppet, hvadan man ock stundom i sista stund besluter sig för att rösta *nej* i stället för *ja*.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion.

Herr Helander: I allmänhet torde det vara riktigast, att förslag om löneförhöjningar åt statens tjenstemän framställas af regeringen. Härvid må man dock icke nu fästa sig, enär ju vid sistlidne lagtima riksdag enahanda förslag som det nu föreliggande väcktes af Kongl. Maj:t. Vid samma frågas behandling inom denna Kammare anförde jag då de skäl som enligt min tanke tala för den nu ånyo genom enskild motionär föreslagna löneförhöjningen. Jag skall derföre icke vid detta tillfälle besvara Kammaren genom att nu återupprepa dem, utan ber blott att få fästa herrarnes uppmärksamhet derå, att genom den sednaste löneregleringen landtmäterifiskalens lön blifvit bestämd till något mindre belopp än hans närmaste mans i tjensten. Då härtill kommer, att sanme tjenstemans inkomster af sportler numera betydligt nedgått, samt ingen utsigt är för hand att de åter skola ökas, så finner jag för min del den största billighet tala för att i denne tjenstemans otvifvelaktigt alltför ringa aflöning den nu föreslagna förhöjningen beviljas. Det må vara sannt att den nuvarande landtmäterifiskalens göromål måhända på sätt och vis kunna anses vara något mindre ansträngande än hans företrädares; men dermed är ju denne tjensteman föga hjälpt. Då emellertid nu förhållandet är sådant, att, äfven om hans göromål såsom embetsman skulle lemna honom någon tid öfrig för annan sysselsättning, det dock är osäkert om han på annat håll kan få arbete, synes billigheten fordra att hans aflöning i tjensten må bestämmas så pass tillräckligt stor att han har sin anständiga bergning.

För min del kan jag ej annat än, med yrkande af afslag å Stats-Utskottets framställning, understödja motionärens förslag.

Herr Grefve Posse: Jag ämnar alldeles icke inlåta mig i något bedömande om, huruvida landtmäterifiskalens lön är så låg att den bör höjas. Jag skulle nemligen i sådant fall måhända nödgas erkänna, att denne tjenstemans lön verkligen är för låg. Men jag vill nu blott fästa Kammarens uppmärksamhet derå, att Stats-Utskottet i den nu föredragna frågan icke rimligen kunnat handla annorlunda än det gjort, eller afgifva någon annan hemställan än hvad som nu skett. Förhållandet är nemligen det att, då vid nästlidne lagtima riksdag genom en Kongl. proposition enahanda löneförhöjning begärdes för landtmäterifiskalen, detta förslag, som tillstyrktes af dåvarande Stats-Utskottet, bifölls af Första Kammaren men afslogs af den Andra, hvarefter den ifrågasatta löneförhöjningen genom gemensam omröstning med betydlig majoritet blef afslagen. Att vid sådant förhållande, på grund af enskild motionärs förslag i ämnet, ånyo tillstyrka en dylik löneförhöjning hade enligt min tanke ej anstått Stats-Utskottet. Jag tror sålunda, att vid den behandling denna fråga så nyligen rönt, Riksdagen nu, i konsekvens härmed, äfven bör bifalla Stats-Utskottets hemställan i den föredragna punkten, hvilket jag ock yrkar.

Herr Hanson: Då det icke kan bestridas, att landtmäterifiskals-tjensten är nödvändig, och icke heller, att landtmäterifiskalen bör hafva tillräcklig lön, kan jag icke inse hvarföre Stats-Utskottet afstyrkt bifall till ifrågakarande motion. Jag skall fatta mig kort och inskränker mig till att förena mig med Herrar Åstrand och Helander i hvad de yrkat.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats såväl bifall till Utskottets hemställan, som jemväl att, med afslag å samma hemställan, det förslag måtte bifallas som i Herr Åstrands motion blifvit framställt. Till propositionerna på dessa yrkanden svarades med blandade ja och nej; och då Herr Talmannen, efter förnyande af den förra propositionen, fann ja vara öfvervägande för densamma, blef votering begärd.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i andra punkten af dess utlåtande N:o 10,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beviljat landtmäterifiskalen en årlig löneförhöjning af sexhundra riksdaler.

Voteringen utföll med 110 ja mot 36 nej, och hade alltså Utskottets hemställan i denna punkt blifvit af Kammaren bifallen.

I anseende till den långt framskridna tiden, blef, på Herr Talmannens hemställan, af Kammaren beslutadt, att den fortsatta behandlingen af detta utlåtande skulle uppskjutas till nästa sammanträde.

§ 19.

Till bordläggning anmälde:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 17, angående beräkningen af statsverkets inkomster, med dertill hörande

Bil. Litt. A, innefattande utlåtande i anledning af väckt motion angående upphörande af mantalspenningarne;

Lag-Utskottets utlåtande N:o 10, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande strafflag; och

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 20), med anledning af Herr Per Nilsons motion N:o 116, om rättighet för landstingen att upprätta förslag för tillsättande af folkskoleinspektörer inom de särskilda länen.

§ 20.

Friherre af Schmidt, som på begäran erhållit ordet, yttrade: Både kommunala åligganden och embetsgöromål nödga mig att begära ledighet på

12 dagar räknade från den 3 nästinstundande Mars. På samma gång jag anhåller om proposition härom, utfäster jag mig att för den eller dem af Kammarens ledamöter, som det åstunda, redogöra för sagde åligganden och göromål, hvilken redogörelse jag dock förmodar, att pluraliteten skulle finna för lång och tråkig att afliöra.

På framställd proposition blef ifrågavarande hemställan af Kammarerna bifallen.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Thorsdagen den 29 Februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag för den 28 Februari.

§ 2.

Före öfvergången till de å föredragningslistan för dagen uppförda ärenden lemnades, enligt begäran, ordet åt

Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena, Grefve von Platen, som anförde: Herr Talman! Mine Herrar! Då jag i följd af ett misstag icke kom att vara närvarande, då Kammarens protokoll för den 21 i denna månad öfver diskussionen angående anslagen under riksstatsens tredje hufvudtitel i gårdagens plenum justerades, anhåller jag att de ord, jag nu skall hafva äran yttra, måtte få anses såsom ett tillägg till nämnda protokoll. Jag hyser så mycket större tillförsigt att denna min anhållan icke skall afslås, som jag är fullt öfvertygad derom, att Kammarens rättskänsla säger, att jag icke kan helt och hållet förbigå det klander, som under förenämnda diskussion af en talare riktades mot de underordnade tjenstemännen i kabinettet för utrikes brefvexling med anledning af de felaktiga och vilseledande uppgifter om Sverige, som förekomma